

ΤΕΙ ΗΠΕΙΡΟΥ
ΤΜΗΜΑ ΛΟΓΙΣΤΙΚΗΣ
ΚΑΙ ΧΡΗΜΑΤΟΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗΣ

ΠΤΥΧΙΑΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ

ΑΙΤΙΕΣ ΦΟΡΟΔΙΑΦΥΓΗΣ ΚΑΙ ΦΟΡΟΑΠΟΦΥΓΗΣ. Η ΑΠΟΥΣΙΑ ΤΩΝ
ΛΟΓΙΣΤΩΝ ΤΩΝ ΝΟΜΩΝ ΠΡΕΒΕΖΑΣ ΚΑΙ ΑΡΤΑΣ

ΕΠΙΜΕΛΕΙΑ:

ΚΑΠΑΪ ΤΖΙΒΙΟΛΑ

Α.Μ.: 12780

ΠΑΠΑΧΡΗΣΤΟΥ ΕΙΡΗΝΗ

Α.Μ.:13122

ΕΠΙΒΛΕΠΩΝ ΚΑΘΗΓΗΤΗΣ:

ΔΙΑΚΟΜΙΧΑΛΗΣ ΜΙΧΑΛΗΣ

ΠΡΕΒΕΖΑ, 2015

Εγκρίθηκε από την τριμελή εξεταστική επιτροπή

Τόπος:

Ημερομηνία:

ΕΠΙΤΡΟΠΗ ΑΞΙΟΛΟΓΗΣΗΣ

1. Ονοματεπώνυμο, Υπογραφή

2. Ονοματεπώνυμο, Υπογραφή

3. Ονοματεπώνυμο, Υπογραφή

Ο Προϊστάμενος του Τμήματος

Ευχαριστίες

Ολοκληρώνοντας την πτυχιακή αυτή θα θέλαμε να ευχαριστήσουμε πολύ τον επιβλέποντα καθηγητή μας κ. Διακομιχάλη Μιχάλη ο οποίος μας βοήθησε με τις υποδείξεις του και με το ερωτηματολόγιο που μας έδωσε να φτάσουμε στο πέρας των σπουδών μας.

Ένα ευχαριστώ οφείλουμε και στην οικογένειά μας που μας συμπαράσταθη σε αυτή την πορεία μας.

Τέλος ευχαριστούμε όλους όσους έλαβαν μέρος στη συμπλήρωση του ερωτηματολογίου χάρη στους οποίους διεξήγαγαμε την προσωπική μας έρευνα. Τους ευχαριστούμε πολύ.

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

ΠΕΡΙΛΗΨΗ	8
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1 ^ο : ΓΕΝΙΚΑ ΕΙΣΑΓΩΓΙΚΑ	9
1.1. ΕΙΣΑΓΩΓΗ	9
1.2. Η ΕΝΝΟΙΑ ΤΟΥ ΦΟΡΟΥ.....	9
1.3. ΣΚΟΠΟΣ ΤΟΥ ΦΟΡΟΥ.....	10
1.4. ΕΙΔΗ ΦΟΡΩΝ.....	11
1.5. ΑΡΧΕΣ ΠΟΥ ΔΙΕΠΟΥΝ ΤΗ ΦΟΡΟΛΟΓΙΑ ΚΑΙ ΤΑ ΦΟΡΟΛΟΓΙΚΑ ΣΥΣΤΗΜΑΤΑ	13
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2 ^ο : Η ΦΟΡΟΔΙΑΦΥΓΗ.....	15
2.1. ΕΙΣΑΓΩΓΗ	15
2.2. ΟΡΙΣΜΟΣ	15
2.3. ΠΡΟΣΔΙΟΡΙΣΤΙΚΟΙ ΠΑΡΑΓΟΝΤΕΣ.....	16
2.4. ΣΥΝΕΠΕΙΕΣ.....	18
2.5. ΤΡΟΠΟΙ ΑΝΤΙΜΕΤΩΠΙΣΗΣ	20
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3 ^ο : Η ΦΟΡΟΑΠΟΦΥΓΗ ΚΑΙ Η ΠΑΡΑΟΙΚΟΝΟΜΙΑ	23
3.1. ΕΙΣΑΓΩΓΗ	23
3.2. Η ΕΝΝΟΙΑ ΤΗΣ ΦΟΡΟΑΠΟΦΥΓΗΣ.....	23
3.3. ΕΝΝΟΙΑ ΤΗΣ ΠΑΡΑΟΙΚΟΝΟΜΙΑΣ.....	24
3.4. ΛΟΓΟΙ ΥΠΑΡΞΗΣ ΚΑΙ ΤΟΜΕΙΣ ΠΑΡΑΟΙΚΟΝΟΜΙΑΣ.....	26
3.5. ΣΥΝΕΠΕΙΕΣ.....	27
3.6. ΤΡΟΠΟΙ ΑΝΤΙΜΕΤΩΠΙΣΗΣ ΤΗΣ ΠΑΡΑΟΙΚΟΝΟΜΙΑΣ.....	30
3.7. ΤΡΟΠΟΙ ΚΑΤΑΠΟΛΕΜΗΣΗΣ ΤΗΣ ΦΟΡΟΔΙΑΦΥΓΗΣ ΚΑΙ ΤΗΣ ΠΑΡΑΟΙΚΟΝΟΜΙΑΣ	32

3.7.1. ΕΛΕΓΧΟΣ ΤΩΝ ΦΟΡΟΛΟΓΙΚΩΝ ΔΗΛΩΣΕΩΝ	34
3.7.2. ΕΠΙΒΟΛΗ ΠΟΙΝΩΝ	37
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 4Ο: ΕΡΕΥΝΑ ΣΤΟΥΣ ΛΟΓΙΣΤΕΣ ΤΩΝ ΝΟΜΩΝ ΠΡΕΒΕΖΑΣ ΚΑΙ ΑΡΤΑΣ	43
4.1. ΣΚΟΠΟΣ ΤΗΣ ΕΡΕΥΝΑΣ.....	43
4.2. Η ΜΕΘΟΔΟΣ ΤΗΣ ΕΡΕΥΝΑΣ.....	43
4.3. ΕΡΕΥΝΗΤΙΚΟ ΕΡΓΑΛΕΙΟ ΕΡΕΥΝΑΣ.....	44
4.4. ΤΟ ΔΕΙΓΜΑ ΤΗΣ ΕΡΕΥΝΑΣ.....	45
4.5. ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΑ ΤΗΣ ΕΡΕΥΝΑΣ.....	46
4.6. ΟΙ ΑΠΟΨΕΙΣ ΤΩΝ ΛΟΓΙΣΤΩΝ ΤΟΥ ΝΟΜΟΥ ΠΡΕΒΕΖΑΣ	46
4.6.1. ΑΞΙΟΛΟΓΗΣΗ ΥΠΟ-ΚΡΙΤΗΡΙΩΝ ΚΑΙ ΣΕΙΡΑ ΚΑΤΑΤΑΞΗΣ.....	52
4.7. Η ΑΠΟΨΗ ΤΩΝ ΛΟΓΙΣΤΩΝ ΤΟΥ ΝΟΜΟΥ ΑΡΤΑΣ.....	54
4.7.1. ΑΞΙΟΛΟΓΗΣΗ ΥΠΟΚΡΙΤΗΡΙΩΝ ΚΑΙ ΣΕΙΡΑ ΚΑΤΑΤΑΞΗΣ	60
4.8. ΣΥΓΚΡΙΣΗ ΤΩΝ ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΩΝ ΜΕΤΑΞΥ ΤΩΝ ΛΟΓΙΣΤΩΝ ΤΗΣ ΠΡΕΒΕΖΑΣ ΚΑΙ ΤΗΣ ΑΡΤΑΣ.....	61
4.8.1. ΣΥΓΚΡΙΣΗ ΤΩΝ ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΩΝ ΤΩΝ ΚΡΙΤΗΡΙΩΝ ΤΩΝ ΛΟΓΙΣΤΩΝ ΠΡΕΒΕΖΑΣ ΚΑΙ ΑΡΤΑΣ	61
4.8.2. ΣΥΓΚΡΙΣΗ ΤΩΝ ΥΠΟΚΡΙΤΗΡΙΩΝ ΣΕ ΣΧΕΣΗ ΜΕ ΤΑ ΚΡΙΤΗΡΙΑ ΟΠΟΥ ΑΝΗΚΟΥΝ	62
ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ.....	67
ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ.....	68

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ ΠΙΝΑΚΩΝ

Πίνακας 1: Φοροδιαφυγή ανά κλάδο	20
Πίνακας 2: Τα κριτήρια για τους Λογιστές του Ν. Πρέβεζας	46
Πίνακας 3: Υποκριτήρια Κριτηρίου Έλλειψη παιδείας	47
Πίνακας 4: Υποκριτήρια του κριτηρίου πολυπλοκότητα Νομοθεσίας	48
Πίνακας 5: Υποκριτήρια του κριτηρίου Αδιαφάνεια στη διαχείριση δημοσίων εσόδων	49
Πίνακας 6: Υποκριτήρια του κριτηρίου Ατιμωρησία	50
Πίνακας 7: Υποκριτήρια του κριτηρίου Υπερβολική φορολόγηση	51
Πίνακας 8: Αξιολόγηση υποκριτηρίων και σειρά κατάταξής τους	53
Πίνακας 9: Τα κριτήρια για τους Λογιστές του Ν. Άρτας	54
Πίνακας 10: Υποκριτήρια Κριτηρίου Έλλειψη παιδείας	55
Πίνακας 11: Υποκριτήρια του κριτηρίου πολυπλοκότητα Νομοθεσίας	56
Πίνακας 12: Υποκριτήρια του κριτηρίου Αδιαφάνεια στη διαχείριση δημοσίων εσόδων	57
Πίνακας 13: Υποκριτήρια του κριτηρίου Ατιμωρησία	58
Πίνακας 14: Υποκριτήρια του κριτηρίου Υπερβολική φορολόγηση	59
Πίνακας 15: Αξιολόγηση υποκριτηρίων και σειρά κατάταξής τους	60

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ ΔΙΑΓΡΑΜΜΑΤΩΝ

Διάγραμμα 1: Σειρά κατάταξης κριτηρίων για τους Λογιστές του Ν. Πρέβεζας.....	47
Διάγραμμα 2: Υποκριτήρια Κριτηρίου Έλλειψη παιδείας.....	48
Διάγραμμα 3: Υποκριτήρια του κριτηρίου πολυπλοκότητα Νομοθεσίας.....	49
Διάγραμμα 4: Υποκριτήρια του κριτηρίου Αδιαφάνεια στη διαχείριση δημοσίων εσόδων ...	50
Διάγραμμα 5: Υποκριτήρια του κριτηρίου Ατιμωρησία	51

Διάγραμμα 6: Υποκριτήρια του κριτηρίου Υπερβολική φορολόγηση.....	52
Διάγραμμα 7: Τα κριτήρια για τους Λογιστές του Ν. Άρτας.....	54
Διάγραμμα 8: Υποκριτήρια Κριτηρίου Έλλειψη παιδείας.....	55
Διάγραμμα 9: Υποκριτήρια του κριτηρίου πολυπλοκότητα Νομοθεσίας.....	56
Διάγραμμα 10: Υποκριτήρια του κριτηρίου Αδιαφάνεια στη διαχείριση δημοσίων εσόδων.....	57
Διάγραμμα 11: Υποκριτήρια του κριτηρίου Ατιμωρησία.....	58
Διάγραμμα 12: Υποκριτήρια του κριτηρίου Υπερβολική φορολόγηση.....	59
Διάγραμμα 13: Σύγκριση κριτηρίων των λογιστών Πρέβεζας και Άρτας.....	61
Διάγραμμα 14: Σύγκριση κριτηρίου Έλλειψη παιδείας λογιστών Πρέβεζας και Άρτας.....	62
Διάγραμμα 15: Σύγκριση κριτηρίου Πολυπλοκότητα Νομοθεσίας λογιστών Πρέβεζας και Άρτας.....	63
Διάγραμμα 16: Σύγκριση κριτηρίου Αδιαφάνεια στη διαχείριση δημοσίων εσόδων λογιστών Πρέβεζας και Άρτας.....	64
Διάγραμμα 17: Σύγκριση κριτηρίου Ατιμωρησία λογιστών Πρέβεζας και Άρτας.....	64
Διάγραμμα 18: Σύγκριση κριτηρίου Υπερβολική φορολόγηση λογιστών Πρέβεζας και Άρτας.....	65

ΠΕΡΙΛΗΨΗ

Η εργασία αυτή ασχολείται με τα αίτια της φοροδιαφυγής και της φοροαποφυγής στην Ελλάδα και μελετάται η άποψη των λογιστών των Νομών Άρτας και Πρέβεζας. Η εργασία χωρίστηκε σε τέσσερα κεφάλαια. Στο πρώτο γίνεται ερμηνεία του φόρου και για ποιο σκοπό αυτός τίθεται. Επίσης αναφέρονται τα είδη του και οι αρχές που διέπουν τη φορολογία.

Στο δεύτερο κεφάλαιο αναλύεται το φαινόμενο της φοροδιαφυγής. Συγκεκριμένα δίνεται ο ορισμός του φαινομένου και προσδιορίζονται οι παράγοντες που το χαρακτηρίζουν. Επίσης μελετώνται οι συνέπειες και οι τρόποι που μπορεί να αντιμετωπιστεί.

Στο τρίτο κεφάλαιο αναλύεται καταρχάς το φαινόμενο της φοροαποφυγής και στη συνέχεια της παραοικονομίας. Ερευνώνται οι συνέπειες που έχουν και με ποιο τρόπο μπορούν αυτά τα φαινόμενα να αντιμετωπιστούν.

Στο τέταρτο και τελευταίο κεφάλαιο παρατίθεται η έρευνα που έχει πραγματοποιηθεί ανάμεσα στους λογιστές του Νομού Πρέβεζας και Άρτας. Αρχικώς παρατίθενται τα αποτελέσματα της έρευνας για την κάθε ομάδα ξεχωριστά και εν συνεχεία γίνεται σύγκριση των αποτελεσμάτων.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1^ο: ΓΕΝΙΚΑ ΕΙΣΑΓΩΓΙΚΑ

1.1. ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Ο φόρος υπάρχει στη ζωή μας από τη στιγμή που γεννιόμαστε. Παρόλο όμως που είναι τόσο οικείος με εμάς, δεν γνωρίζουμε για ποιόν λόγο υπάρχει και μάλιστα σε τόσο μεγάλο βαθμό. Στο κεφάλαιο αυτό προσδιορίζεται εννοιολογικά ο φόρος και ερευνάται ο σκοπός που αυτός τίθεται. Στη συνέχεια γίνεται αναφορά στο πόσα είδη φόρων έχουμε και αναλύονται οι αρχές που διέπουν την φορολογία.

1.2. Η ΕΝΝΟΙΑ ΤΟΥ ΦΟΡΟΥ

Η έννοια του φόρου είναι απόλυτα συνδεδεμένη με την ύπαρξη του Κράτους, το οποίο έχει πολλές ανάγκες και για να τις καλύψει, επιβάλλει στους πολίτες του είτε σε Φυσικά πρόσωπα, είτε και στις εταιρικές επιχειρήσεις και οργανισμούς που αποτελούν τα Νομικά πρόσωπα διάφορους φόρους και τέλη. Όλα τα Φυσικά και Νομικά πρόσωπα είναι υποχρεωμένα ανάλογα με τις οικονομικές τους δυνατότητες, να καταβάλλουν φόρους. Η καταβολή αυτή έχει ταμειευτικό χαρακτήρα με την έννοια ότι αναφέρεται μόνο σε χρηματική εισφορά και όχι σε παροχή υπηρεσιών και ειδών όπως πραγματοποιούταν σε προγενέστερες εποχές.

Σε αυτό το σημείο παρατηρούμε το στοιχείο της υποχρεωτικής παροχής των πολιτών με τη μέθοδο της Φορολογίας. Φυσικά και υπάρχει από την πλευρά του Κράτους κάποιο αντάλλαγμα αλλά δεν έχει ειδικό και συγκεκριμένο χαρακτήρα αλλά γενικό. Όλοι οι πολίτες έχουν το δικαίωμα στις υπηρεσίες που παρέχονται από το Κράτος για να καλύπτουν άμεσα ή

έμμεσα τις ανάγκες τους. Επιπλέον η συνεισφορά στο Κοινωνικό σύνολο δεν περιορίζεται μόνο στη παροχή υπηρεσιών προς τους πολίτες αλλά ειδικότερα κάποιες ομάδες ανθρώπων που έχουν αποδεδειγμένα μεγαλύτερες ανάγκες η συνεισφορά της Πολιτείας είναι σαφώς σημαντικότερη έτσι ώστε να επιτυγχάνεται η κοινωνική ευημερία. Με αυτό τον τρόπο οι πολίτες αντιλαμβάνονται τον κοινωνικό σκοπό της Φορολογίας από την οποία διέπονται με την έννοια ότι η παροχή σε φόρους μεταφράζεται από το Κράτος σε κοινωνικές κινήσεις ωφέλιμες για τη ζωή και την οικονομία των πολιτών. Μπορούμε να χρησιμοποιήσουμε για παράδειγμα το χτίσιμο και η λειτουργία ενός σχολείου, ενός δρόμου κ.λπ. Όλα τα παραπάνω οδηγούν στη βελτίωση των οικονομικών και όχι μόνο συνθηκών για κάθε πολίτη.

Έτσι ο φόρος εκτός από οικονομικό φαινόμενο αποτελεί και θεσμό του δικαίου. Ο κλασικός ορισμός της έννοιας του φόρου διατυπώθηκε από τον G. Jeze ο οποίος τονίζει πως ο φόρος αποτελεί άμεση και οριστική παροχή των ιδιωτιών προς τη δημόσια εξουσία που είναι αναγκαία για την κάλυψη των δημοσίων βαρών¹.

Γίνεται φανερό ότι τα στοιχεία που συνθέτουν την έννοια του φόρου είναι²:

1. Ο χαρακτήρας του ως άμεσης χρηματικής παροχής του ιδιώτη προς το κράτος.
2. Το υποχρεωτικό της παροχής.
3. Ο οριστικός χαρακτήρας της παροχής.
4. Η έλλειψη ειδικού ανταλλάγματος από πλευράς του κράτους προς τον ιδιώτη.
5. Οι λειτουργίες του που είναι:
 - i. Η κάλυψη δαπανών
 - ii. Η επιδίωξη επίτευξης άλλων οικονομικών και κοινωνικών στόχων του κράτους.

1.3. ΣΚΟΠΟΣ ΤΟΥ ΦΟΡΟΥ

Για ποιο λόγο όμως τίθεται ένας φόρος; Ο φόρος έχει τριπλή χρησιμότητα. Κατά πρώτον με τους φόρους χρηματοδοτούνται οι κρατικές δαπάνες. Πιο αναλυτικά, με τους φόρους εξασφαλίζονται τα δημόσια έσοδα για να εφαρμόζεται η εισοδηματική πολιτική του κράτους και ως εκ τούτου ο φόρος αυτός χαρακτηρίζεται και αποταμιευτικός. Όπως έχει

¹ Γεωργαντάς Β. (1915) *Τα Δημόσια Οικονομικά και η Ελληνική Οικονομία*, Αθήνα.

² Φινοκαλιώτης Κ., (2014) *Φορολογικό Δίκαιο*, Αθήνα: Σάκκουλα.

διατυπωθεί από το G. Jese η φορολογία επιτελεί μία και μόνο λειτουργία: την κάλυψη των δημοσίων βαρών, τη χρηματοδότηση δηλαδή ενός μέρους τουλάχιστον των δημοσίων δαπανών³.

Κατά δεύτερον στοχεύει στην σταθεροποίηση της οικονομικής ανάπτυξης δηλαδή όπως ορθά είχε επισημάνει ο Σ. Καράγιωργας⁴ οι φόροι αποτελούν ισχυρό μέσο για την αντιμετώπιση των διαταραχών του οικονομικού συστήματος, με τη δυνατότητα που έχουν να ασκούν πιέσεις στους φορολογουμένους για ενέργεια ή αποχή. Η φορολογία μπορεί να αποτελέσει ένα αποτελεσματικό μέσο για την οικονομική ανάπτυξη της χώρας τείνοντας αφενός στην ενθάρρυνση του ιδιωτικού τομέα για τη δημιουργία ή την επέκταση ήδη υπαρχόντων επενδύσεων (φορολογικά κίνητρα) και αφετέρου στην αποθάρρυνση κάθε μορφής μη παραγωγικής δαπάνης (φορολογικά αντικίνητρα).

Κατά τρίτον εξισορροπεί τις κοινωνικές ανισότητες με την ανακατανομή του πλούτου. Η διόρθωση στην κατανομή του πλούτου είναι δυνατόν να επιδιωχθεί τόσο μέσω της άμεσης όσο και της έμμεσης φορολογίας με πρωταρχική σημασία τον φόρο εισοδήματος καθότι οδηγεί στην αφαίρεση μεγαλύτερου ποσού από τους οικονομικά εύρωστους σε σχέση με τους οικονομικά ασθενέστερους πολίτες. Επίσης στο σκοπό αυτό συμβάλλει ο φόρος περιουσίας και κυρίως ο φόρος κληρονομιών και δωρεών όπως και οι φόροι κατανάλωσης, με τη θέσπιση της απαλλαγής των βασικών αγαθών και την επιβολή υψηλών συντελεστών στα είδη πολυτελείας

1.4. ΕΙΔΗ ΦΟΡΩΝ

Υπάρχουν πολλοί φόροι οι οποίοι διακρίνονται⁵:

1. Ως προς τη φορολογική τους βάση.
2. Ως προς τη μέθοδο προσδιορισμού της φορολογητέας ύλης.
3. Ως προς τη μέθοδο υπολογισμού τους.
4. Ως προς το χαρακτήρα του φορολογικού συντελεστή.

³ Γεωργαντάς Β. (1915) *Τα Δημόσια Οικονομικά και η Ελληνική Οικονομία*, Αθήνα

⁴ Καράγιωργας Σ. (1981) *Οι Δημοσιονομικοί Θεσμοί*, Αθήνα: Παπαζήση.

⁵ Φινοκαλιώτης Κ., (2014) *Φορολογικό Δίκαιο*, Αθήνα: Σάκκουλα.

Με κριτήριο τη φορολογική τους βάση διακρίνονται σε:

1. Πραγματικούς: επιβάλλονται σε ορισμένο οικονομικό στοιχείο ή πράξη του φορολογουμένου, χωρίς να λαμβάνεται υπόψη η προσωπική κατάστασή του.
2. Προσωπικού: οι φόροι για τον υπολογισμό των οποίων λαμβάνονται υπόψη στοιχεία της προσωπικής κατάστασης του φορολογουμένου όπως η οικογενειακή του κατάσταση, αναγκαίες δαπάνες κ.λπ.
3. Άμεσοι: είναι οι φόροι στους οποίους ο υπόχρεος σύμφωνα με τον νόμο συμπίπτει με εκείνον που πράγματι υφίσταται το βάρος. Π.χ. φόρος εισοδήματος και φόρος κληρονομίας.
4. Έμμεσοι: είναι οι φόροι στους οποίους άλλος είναι ο υφιστάμενος το οικονομικό βάρος και άλλος ο κατά νόμο υπόχρεος. Π.χ. οι έμποροι που μπορούν να μεταφέρουν το φορολογικό βάρος στον καταναλωτή.

Με κριτήριο τη μέθοδο προσδιορισμού της φορολογητέας ύλης διακρίνονται σε:

1. Φόρος εισοδήματος: είναι ο φόρος που πλήττει το εισόδημα που αποκτούν σε συγκεκριμένη χρονική περίοδο τόσο τα φυσικά όσο και τα νομικά πρόσωπα καθώς και οι υπόλοιπες νομικές οντότητες.
2. Φόροι περιουσίας: είναι οι φόροι που επιβάλλονται για την κατοχή της περιουσίας ή τη μεταβίβαση περιουσιακών στοιχείων.
3. Φόροι κατανάλωσης: είναι εκείνοι που επιβάλλονται για την αγορά αγαθών ή υπηρεσιών όσο αναφορά τη δαπάνη των καταναλωτών.

Με κριτήριο τη μέθοδο υπολογισμού τους διακρίνονται σε:

1. Φόρους επί της αξίας: είναι εκείνοι που επιβάλλονται επάνω στην αξία του αντικειμένου της φορολογίας που αποτιμάται σε χρηματικές μονάδες.
2. Ειδικευμένους φόρους: είναι εκείνοι που επιβάλλονται όχι με βάση την αξία του αντικειμένου της φορολογίας αλλά με συγκεκριμένα στοιχεία που καθορίζονται σε σχετικό νόμο (βάρος, όγκος κ.λπ.)

Με κριτήριο το χαρακτήρα του φορολογικού συντελεστή διακρίνονται σε:

1. Αναλογικούς: είναι οι φόροι που οι συντελεστές τους παραμένουν σταθεροί ανεξάρτητα από το ύψος της φορολογητέας ύλης. Π.χ. ο Φ.Π.Α. με συντελεστή 23%.
2. Προοδευτικούς: είναι οι φόροι που ο συντελεστής τους αυξάνει στο μέτρο που αυξάνει και η φορολογητέα ύλη. Π.χ. φορολογία κληρονομίας, δωρεάς κ.λπ.

1.5. ΑΡΧΕΣ ΠΟΥ ΔΙΕΠΟΥΝ ΤΗ ΦΟΡΟΛΟΓΙΑ ΚΑΙ ΤΑ ΦΟΡΟΛΟΓΙΚΑ ΣΥΣΤΗΜΑΤΑ

Οι αρχές που διέπουν την άσκηση φορολογίας και τα φορολογικά συστήματα είναι⁶:

1. Αρχή της νομιμότητας του φόρου: είναι θεμελιώδης αρχή που καθιερώνεται στο άρθρο 78 παρ. 1 του Συντάγματος σύμφωνα με την οποία για τη νόμιμη επιβολή και είσπραξη του φόρου απαιτείται τυπικός νόμος και όχι έθιμο, που αποτελεί την έκφραση της λαϊκής θέλησης.
2. Αρχή της βεβαιότητας του φόρου: κατοχυρώνεται και αυτή με το άρθρο 78 παρ. 1 του Συντάγματος και η αρχή αυτή διατυπώνεται ήδη από τον 18^ο αιώνα από τον φυσιοκράτη Α. Smith στο έργο του « Ο Πλούτος των Εθνών». Σύμφωνα με τον οποίο «ο φόρος που κάθε πολίτης υποχρεώνεται να πληρώσει πρέπει να είναι πάντοτε βέβαιος και ποτέ αυθαίρετος. Ο χρόνος και ο τρόπος πληρωμής και το πληρωτέο ποσό πρέπει να είναι σαφή και ορισμένα για το φορολογούμενο καθώς και για οποιοδήποτε άλλο πρόσωπο...». Έτσι η αρμοδιότητα των φορολογικών οργάνων δεσμεύεται ώστε να εκδίδει τις σχετικές πράξεις σύμφωνα με το νόμο ώστε να βεβαιώνεται το οφειλόμενο ποσό του φόρου με βάση σχετικές φορολογικές διατάξεις. Στον πολίτη δημιουργείται έτσι το αίσθημα βεβαιότητας καθότι με βάση την αξία του αντικειμένου του φόρου είναι σε θέση να υπολογίσει τη φορολογική του υποχρέωση.
3. Αρχή της μη αναδρομικής ισχύος των φορολογικών νόμων: το άρθρο 78 παρ. 2 του Συντάγματος απαγορεύει την επιβολή φόρου με αναδρομική ισχύ πράγμα που απορρέει από τις αρχές του κράτους δικαίου και της ασφάλειας του δικαίου. Η κατοχύρωση αυτής της αρχής έχει ως σκοπό να περιοριστούν οι αυθαίρετες πράξεις της κρατικής εξουσίας σε βάρος της προσωπικής ασφάλειας και της περιουσίας του ατόμου.
4. Αρχή της φορολογικής δικαιοσύνης: το άρθρο 4 παρ. 5 του Συντάγματος του 1975 ορίζει ότι «Οι Έλληνες πολίτες συνεισφέρουν αδιακρίτως στα δημόσια βάρη αναλόγως των δυνάμεών τους». Γίνεται σαφές ότι το ισχύον Σύνταγμα κατοχυρώνει δύο αρχές της φορολογικής δικαιοσύνης:

⁶ Κωστίδης Δ. (2006) *Το Σύνταγμα της Ελλάδας*, Αθήνα: Ιωλκός.

- i. Αρχή της καθολικότητας του φόρου: διατυπώνεται στο άρθρο 4 παρ. 5 του Συντάγματος και απαγορεύει τις απαλλαγές από το φόρο τουλάχιστον αρχικά, επιβάλλοντας συμμετοχή όλων των Ελλήνων στα οικονομικά βάρη του κράτους.
 - ii. Αρχή της φορολογικής ισότητας (άρθρο 4 παρ. 1,5): στο άρθρο 4 παρ. 1,5 του Συντάγματος κατοχυρώνεται η φιλελεύθερη δημοκρατία και η αρχή σύμφωνα με την οποία η κατανομή των φορολογικών βαρών πρέπει να γίνεται με βάση τη φοροδοτική ικανότητα των πολιτών.
5. Αρχή της χρηστής διοίκησης: σύμφωνα με αυτήν επιδιώκεται η δημιουργία κλίματος εμπιστοσύνης μεταξύ φορολογικής αρχής και φορολογουμένου.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2^ο: Η ΦΟΡΟΔΙΑΦΥΓΗ

2.1. ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Στο κεφάλαιο αυτό επιχειρείται να αναλυθεί το φαινόμενο της φοροδιαφυγής. Αρχικώς δίνεται ο ορισμός του φαινομένου και αναλύονται ποιοι προσδιοριστικοί παράγοντες τον χαρακτηρίζουν. Για να μπορέσει όμως ένα τέτοιο φαινόμενο να αντιμετωπιστεί θα πρέπει αρχικώς να εντοπιστούν οι συνέπειες που αυτό έχει στο άτομο και στο ευρύτερο κοινωνικό σύνολο. Έτσι αφού εντοπιστούν τα μέτρα περιορισμού του είναι ευκολότερο να προσδιοριστούν.

2.2. ΟΡΙΣΜΟΣ

Φοροδιαφυγή είναι κάθε παράνομη πράξη ή παράλειψη του φορολογούμενου που αποσκοπεί στην αποφυγή καταβολής του φόρου ή μειώνει τη νόμιμη φορολογική του υποχρέωση. Π.χ. το λαθρεμπόριο, η απόκρυψη περιουσιακών στοιχείων, ή δήλωση λανθασμένων περιουσιακών στοιχείων, η μη έκδοση αποδείξεων πωλήσεων αγαθών κ.λπ⁷.

Οι δημόσιες δαπάνες που καλύπτονται από τους φόρους σαν αμοιβή του δημόσιου τομέα για τα αγαθά που αντιπροσφέρει στην οικονομία π.χ. υγεία, παιδεία κ.λπ. αποτελούν την αναγκαστική αποταμίευση της οικονομίας. Υπάρχουν πολίτες που προσπαθούν να αποφύγουν με κάποιο τρόπο τους αναλογούμενους σε αυτούς φόρους ή έστω κάποιο μέρος

⁷ Τάτσος Ν., (2001), *Παραοικονομία και φοροδιαφυγή στην Ελλάδα*, Αθήνα: Παπαζήσης.

τους και εμφανίζεται το φαινόμενο της φοροδιαφυγής, καταστρατηγώντας τον ανάλογο νόμο για τους οφειλόμενους φόρους.

Συμπληρωματικά, ένας ορισμός που θεωρείται ικανοποιητικός από αρκετούς μελετητές είναι ότι η φοροδιαφυγή αποτελεί⁸:

1. Το τμήμα εκείνο του φόρου εισοδήματος, το οποίο αντιστοιχεί σε εισόδημα που θα έπρεπε, με βάση την ισχύουσα νομοθεσία, να δηλώνεται οικειοθελώς από τους φορολογούμενους στις αρμόδιες φορολογικές αρχές, αλλά για οποιοδήποτε λόγο δε δηλώνεται.
2. Το τμήμα εκείνο των έμμεσων και άμεσων φόρων, το οποίο με βάση την ισχύουσα φορολογική νομοθεσία θα έπρεπε να εισπράττεται και να αποδίδεται εθελοντικά στο κράτος αλλά για οποιοδήποτε λόγο αυτό δε φθάνει ποτέ στο δημόσιο ταμείο.
3. Οι φόροι οι οποίοι δεν καταβλήθηκαν στο Κράτος λόγω παροχής φορολογικών απαλλαγών και κινήτρων, χωρίς να επιτευχθεί το επιδιωκόμενο αποτέλεσμα.
4. Οι τόκοι (ή η τιμαριθμική προσαρμογή) που αντιστοιχούν στο Τμήμα εκείνο των φόρων που καταβάλλονται με καθυστέρηση και μετά τη λήξη του οικείου δημοσιονομικού έτους, συνήθως μετά από κάποια ρύθμιση.

2.3. ΠΡΟΣΔΙΟΡΙΣΤΙΚΟΙ ΠΑΡΑΓΟΝΤΕΣ

Ποια είναι τα αίτια που ωθούν τον πολίτη μιας χώρας στο να φοροδιαφεύγει δεδομένου ότι το μέγεθος της φοροδιαφυγής δεν είναι το ίδιο σε όλες τις χώρες ούτε εμφανίζεται με την ίδια συχνότητα. Έτσι, έχουν διεξαχθεί πολλές έρευνες που προσπαθούν να ανακαλύψουν ποιες τελικά είναι εκείνες οι αιτίες αλλά και οι παράγοντες που αποτελούν τα κίνητρα της φοροδιαφυγής. Από τα αποτελέσματα προκύπτει ότι τα αίτια αναφέρονται τόσο σε φορολογικούς όσο και σε μη φορολογικούς λόγους.

Οι σημαντικότεροι λόγοι είναι οι εξής⁹:

⁸ Κανελλόπουλος Κ. (2002) *Φοροδιαφυγή και Φοροαποφυγή*, Αθήνα: ΚΕΠΕ.

1. Το επίπεδο της φορολογικής επιβάρυνσης: όσο βαρύτεροι είναι οι φόροι, τόσο μεγαλύτερη είναι η τάση για φοροδιαφυγή. Αυτό εξηγείται εφόσον το διαθέσιμο εισόδημα των φορολογουμένων δεν επαρκεί για την ικανοποίηση των αναγκών τους. Όμως το ίδιο αντιδρούν και τα υψηλότερα φορολογικά κλιμάκια, καθότι οι φόροι καθίστανται υπέρβαροι και για αυτά. Όφελος λοιπόν έχουν από την απόκρυψη της φορολογητέας ύλης και φυσικά αυτό αποτελεί το μεγαλύτερο κίνητρο φοροδιαφυγής.
2. Ο τρόπος κατανομής του φορολογικού βάρους: δημιουργείται μεγαλύτερη τάση φοροδιαφυγής όταν επικρατεί στο κοινωνικό σύνολο κακή άποψη γύρω από την κοινωνική δικαιοσύνη. Π.χ. αδικαιολόγητες φορολογικές απαλλαγές σε κατηγορίες φορολογουμένων, απόδοση προνομίων σε ορισμένους, διαταραχή των όρων ανταγωνισμού των επιχειρήσεων σε όσες θέλουν να είναι συνεπείς στις φορολογικές τους υποχρεώσεις κ.λπ.

Η σταδιακή μείωση της φορολογικής ηθικής των «νόμιμων» φορολογουμένων, που αισθάνονται ότι αδικούνται σε σχέση με τους «παράνομους» φοροδιαφεύγοντες και η επίγνωση ότι η φορολογική υποχρέωση θα βαρύνει αποκλειστικά αυτούς είναι ο σοβαρότερος λόγος που οδηγεί στη φοροδιαφυγή.
3. Το μορφωτικό και πολιτιστικό επίπεδο του πληθυσμού: η αλήθεια είναι ότι όσο πιο χαμηλό είναι το επιμορφωτικό επίπεδο ενός λαού τόσο μεγαλύτερη είναι η τάση φοροδιαφυγής. Η έλλειψη γνώσης σχετικά με τα έσοδα των φόρων όσο αναφορά τη χρήση τους ως κάλυψη του κόστους παραγωγής αγαθών και υπηρεσιών είναι παράγοντας σοβαρός για να μην κατανοούν την βαρύτητα της τακτοποίησης των φορολογικών τους υποχρεώσεων.
4. Ο τρόπος δαπάνης των εσόδων: η πεποίθηση που δημιουργείται στον φορολογούμενο εκ μέρους του κράτους σχετικά με τη ορθή διαχείριση του δημόσιου χρήματος είναι το καλύτερο κίνητρο για να ανταποκρίνεται και ο πολίτης νόμιμα απέναντι στις υποχρεώσεις του. Πλην όμως, εάν σχηματίζεται η εντύπωση ότι δεν αντισταθμίζεται η προσωπική του θυσία με την σωστή διαχείριση των κρατικών δαπανών, τότε μειώνεται η φορολογική του συνείδηση και ενισχύεται η τάση φοροδιαφυγής.

⁹ Τάτσος Ν., (2001), *Παραοικονομία και φοροδιαφυγή στην Ελλάδα*, Αθήνα: Παπαζήσης.

5. Η διάρθρωση του φορολογικού συστήματος: Όλοι οι φόροι δεν παρουσιάζουν τις ίδιες δυνατότητες για φοροδιαφυγή και έτσι η διάρθρωση του φορολογικού συστήματος κρίνεται σημαντική όπως επίσης και η συνοχή του συστήματος καθώς και ο τρόπος που επιβάλλεται ο κάθε φόρος.
6. Η οργάνωση και το επίπεδο των φοροτεχνικών υπηρεσιών: Η σωστή οργάνωση και ο εξοπλισμός με σύγχρονα μέσα των φοροτεχνικών υπηρεσιών, το επίπεδο εξειδίκευσης και ηθικής των φορολογικών ελεγκτών είναι καθοριστικής σημασίας για το σωστό σχεδιασμό και λειτουργία του φορολογικού συστήματος, την οργάνωση των υπηρεσιών και την αποφυγή ανεπιθύμητων φαινομένων.
7. Ο βαθμός οργάνωσης της αγοράς. Αν οι επιχειρήσεις που λειτουργούν σε μια χώρα είναι πολλές σε αριθμό, αλλά μικρού μεγέθους, οι δυνατότητες φοροδιαφυγής θα είναι μεγάλες, γιατί η λογιστική οργάνωση των επιχειρήσεων αυτών είναι χαμηλή και η παρακολούθησή τους από τις φορολογικές αρχές δύσκολη έως και αδύνατη. Αντίθετα, στις χώρες που οι επιχειρήσεις είναι λιγότερες και μεγαλύτερες, η παρακολούθησή τους από τις φορολογικές αρχές είναι ευκολότερη.
8. Η διάρθρωση του εθνικού εισοδήματος της χώρας: Είναι πολύ σημαντική για την έκταση της φοροδιαφυγής. Αυτό ισχύει κυρίως για τη φοροδιαφυγή στο φόρο εισοδήματος, γιατί υπάρχουν εισοδήματα όπου η φοροδιαφυγή είναι εκ των πραγμάτων περιορισμένη αν όχι αδύνατη, ενώ σε άλλες περιπτώσεις η παρεμπόδισή της είναι δύσκολη. Στην πρώτη περίπτωση που αναφέραμε ανήκουν τα εισοδήματα από μισθούς και συντάξεις. Στη δεύτερη περίπτωση ανήκουν τα εισοδήματα από την άσκηση ελεύθερου επαγγέλματος, από αγροτικές δραστηριότητες και από επιχειρήσεις.

2.4. ΣΥΝΕΠΕΙΕΣ

Οι συνέπειες της φοροδιαφυγής είναι¹⁰:

¹⁰ Τάτσος Ν., (2001), *Παραοικονομία και φοροδιαφυγή στην Ελλάδα*, Αθήνα: Παπαζήσης.

1. Η φοροδιαφυγή προκαλεί διαφορές στη φορολογική επιβάρυνση ανάμεσα σε αυτούς που έχουν την ίδια φοροδοτική ικανότητα γιατί δεν είναι όλοι διαθέσιμοι ούτε να παραβούν το νόμο αλλά ούτε και έχουν τον τρόπο να το κάνουν. Έτσι, επιβαρύνονται οι συνεπείς φορολογούμενοι περισσότερο ακόμα.
2. Μειώνει τη δυνατότητα άντλησης φορολογικών εσόδων από το κράτος και κατ' επέκταση περιορίζει τη δυνατότητα χρηματοδότησης των δαπανών του. Αν το κράτος δεν επιθυμεί ή δεν μπορεί να αυξήσει περισσότερο τη φορολογική επιβάρυνση αυτών που δε φοροδιαφεύγουν, θα περιορίσει τις δραστηριότητές του ή θα καλύψει τις ανάγκες του με μη ενδεδειγμένα μέσα (πχ. έκδοση νέου χρήματος, σύναψη δανείων για κάλυψη τρεχουσών δαπανών). Η κατάσταση αυτή μπορεί επίσης να προκαλέσει χρόνιο έλλειμμα στον προϋπολογισμό συνεχή προσφυγή σε δανεισμό, διόγκωση του δημόσιου χρέους, με πιθανές δυσμενείς επιδράσεις στη σταθερότητα του εθνικού εισοδήματος.
3. Καταστρατηγείται η οικονομική πολιτική του κράτους σχετικά με τα φορολογικά μέτρα που επιτάσσονται για να επιτευχθούν οι στόχοι της. Γιατί τα φορολογικά μέτρα θα παραμείνουν αναποτελεσματικά καθώς θα αναγκαστεί το κράτος να καλύψει τις ανάγκες του με μη ενδεδειγμένα μέτρα.
4. Διαταράσσει τους όρους ανταγωνισμού μεταξύ των επιχειρήσεων. Η φορολογία αποτελεί σημαντικό μέρος του συνολικού κόστους των επιχειρήσεων και συνεπώς οι επιχειρήσεις που φοροδιαφεύγουν βρίσκονται σε πλεονεκτική θέση σε σχέση με τις ανταγωνίστριες επιχειρήσεις που δεν φοροδιαφεύγουν. Αυτό τους επιτρέπει να πωλούν σε χαμηλότερη τιμή τα προϊόντα τους από τις ανταγωνίστριες επιχειρήσεις και επομένως να αποσπούν από αυτές μέρος των πελατών τους.
5. Δεδομένου ότι η φοροδιαφυγή είναι συνήθως ευκολότερη στους άμεσους φόρους, το κράτος αν δεν μπορεί να την περιορίσει θα δώσει μεγαλύτερη βαρύτητα στους έμμεσους φόρους από ότι θα έκανε αν δεν υπήρχε φοροδιαφυγή. Συνέπεια της πολιτικής αυτής είναι η αύξηση της επιβάρυνσης των μεσαίων και χαμηλών εισοδηματικών τάξεων και η μείωση της προοδευτικότητας του φορολογικού συστήματος.
6. Τέλος, όσοι είναι συνεπείς με τις φορολογικές τους υποχρεώσεις επηρεάζονται αρνητικά καθώς θεωρούν ότι είναι αδικούμενοι με αποτέλεσμα να οδηγούνται όλο και περισσότεροι στο να φοροδιαφεύγουν.

2.5. ΤΡΟΠΟΙ ΑΝΤΙΜΕΤΩΠΙΣΗΣ

Στην Ελλάδα λόγω της εκτεταμένης φοροδιαφυγής και παραοικονομίας που επικρατεί, το κράτος αδυνατεί να ανταποκριθεί και να αντεπεξέλθει στις ανάγκες και υποχρεώσεις του. Στον πίνακα που ακολουθεί παρατηρούμε ότι οι ιατροί, οι μηχανικοί, οι καθηγητές, οι οικονομολόγοι και σύμβουλοι επιχειρήσεων, οι λογιστές και οι δικηγόροι έχουν τον υψηλότερο λόγο πραγματικού προς δηλωθέν εισόδημα.

Πίνακας 1: Φοροδιαφυγή ανά κλάδο

ΚΛΑΔΟΣ	ΜΕΣΗ ΦΟΡΟΔΙΑΦΥΓ Η ΣΕ ΕΥΡΩ	ΦΟΡΟΔΙΑΦΥΓ Η ΑΝΑ ΚΛΑΔΟ %	ΠΡΑΓΜΑΤΙΚ Ο-ΔΗΛΩΘΕΝ ΕΙΣΟΔΗΜΑ	ΝΟΜΟΣΧΕΔΙ Ο
ΙΑΤΡΙΚΑ ΕΠΑΓΓΕΛΜΑΤΑ	29,343	75,38	2,45	ΝΑΙ
ΜΗΧΑΝΟΛΟΓΙΚΑ ΕΠΑΓΓΕΛΜΑΤΑ	28,625	67,59	2,4	ΝΑΙ
ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ	24,742	73,37	2,55	
ΛΟΓΙΣΤΙΚΕΣ ΚΑΙ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΕΣ ΥΠΗΡΕΣΙΕΣ	24,573	78,92	2,22	ΝΑΙ
ΝΟΜΙΚΕΣ ΥΠΗΡΕΣΙΕΣ	24,032	78,79	2,24	ΝΑΙ
ΒΙΟΤΕΧΝΙΕΣ	22,598	71,05	2,26	
ΜΜΕ ΚΑΙ ΤΕΧΝΗ	18,360	65,87	2,22	
ΞΕΝΟΔΟΧΕΙΑ/ΕΣΤΙΑΤΟΡ ΙΑ	15,884	76,53	1,99	
ΚΑΤΑΣΚΕΥΕΣ	13,919	47,43	1,85	
ΒΙΟΜΗΧΑΝΙΚΕΣ ΥΠΗΡΕΣΙΕΣ	9,438	50,53	1,62	ΜΕΙΚΤΟ
ΜΕΤΑΦΟΡΕΣ	9,320	71,93	1,51	
ΑΓΡΟΤΕΣ	9,288	46,89	1,75	
ΥΠΗΡΕΣΙΕΣ ΠΡΟΣΩΠΙΚΩΝ ΦΡΟΝΤΙΔΑ-ΦΑΡΜΑΚΕΙΑ	7,531	72,57	1,49	
ΛΙΑΝΙΚΟ ΕΜΠΟΡΙΟ	5,215	75,51	1,27	
ΆΛΛΟ	3,370	61,22	1,22	

ΠΗΓΗ: www.bankofgreece.gr/BogEkdoseis/oikodelt201106.pdf

Έτσι το κράτος για να αντιμετωπίσει την φοροδιαφυγή και την εν γένει οικονομική ύφεση που απορρέει από αυτή θεσπίζει κάποια μέτρα από το Υπουργείο Οικονομικών και την Τράπεζα της Ελλάδος. Σύμφωνα με το Εθνικό Επιχειρησιακό Πρόγραμμα Αντιμετώπισης της φοροδιαφυγής που εκπονήθηκε από το Υπουργείο Οικονομικών, οι προτάσεις που διατυπώθηκαν είναι οι εξής:

1. Η σύλληψη της φορολογητέας ύλης μέσω προγραμμάτων προληπτικών και τακτικών ελέγχων των επιχειρήσεων και των επιτηδευματιών.
2. Η σύλληψη της φορολογητέας ύλης μέσω προγράμματος τεκμηρίων και «πόθεν έσχες» και εντοπισμού προσαυξήσεων περιουσίας που υποκρύπτουν αδήλωτα εισοδήματα.
3. Η ενίσχυση της φορολογικής συμμόρφωσης μέσω:
 - i. της παροχής υπηρεσιών ενημέρωσης και διευκόλυνσης προς τους φορολογουμένους
 - ii. της άρσης αδικιών, της απλούστευσης και κωδικοποίησης της φορολογικής νομοθεσίας
 - iii. της εφαρμογής των κείμενων διατάξεων για την ποινική καταστολή της φοροδιαφυγής.
4. Η βελτίωση και επιτάχυνση της εισπραξιμότητας των βεβαιωθέντων εσόδων και ληξιπρόθεσμων οφειλών.
5. Η αναγνώριση, ταξινόμηση, κατάταξη, μεταχείριση και αντιμετώπιση των κινδύνων στα θέματα:
 - i. του Φ.Π.Α. και λοιπών έμμεσων φόρων
 - ii. της άμεσης φορολογίας
 - iii. της φορολογίας κεφαλαίου
6. Η δημιουργία κριτηρίων για την επιλογή των προς έλεγχο υποθέσεων στα πεδία της φορολογίας και η ανάπτυξη τεχνικών ελέγχου για τους φορολογούμενους υψηλού κινδύνου καθώς και για τις μεγάλες επιχειρήσεις, ιδιαίτερα στο πεδίο των ενδοομιλικών συναλλαγών.
7. Η συλλογή, ανάλυση, αξιολόγηση και αξιοποίηση όλων των πληροφοριών και στοιχείων που λαμβάνονται από τις αρμόδιες υπηρεσίες για την αμοιβαία διοικητική και δικαστική συνδρομή, των κρατών μελών της Ε.Ε., τρίτων χωρών, χωρών με τις οποίες έχουν συναφθεί Συμβάσεις για την Αποφυγή της Διπλής Φορολογίας σχετικά

με τους φόρους εισοδήματος και κεφαλαίου ή Συμβάσεις Ανταλλαγής Πληροφοριών καθώς και από διεθνείς υπηρεσίες και οργανισμούς.

8. Η ισχυροποίηση της φορολογικής διοίκησης με την εφαρμογή δράσεων για την καταπολέμηση της διαφθοράς.

Οι προτάσεις που διατυπώνονται από την Τράπεζα της Ελλάδος σχετικά με την αντιμετώπιση του φαινομένου της φοροδιαφυγής είναι:

1. Να απλοποιηθεί η νομοθεσία και να εξορθολογιστεί το ρυθμιστικό πλαίσιο.
2. Να αναδιαρθρωθεί η φορολογική διοίκηση και να ενισχυθούν οι ελεγκτικοί και εισπρακτικοί μηχανισμοί. Τα μέτρα που ωθούν σε αυτό είναι : :
 - i. Η απόλυση των ελεγκτών οι οποίοι εμπλέκονται σε χρηματισμό, η απαγόρευση επαναπρόσληψής τους στον ευρύτερο δημόσιο τομέα και η άμεση άσκηση ποινικής δίωξης.
 - ii. Ο πλήρης διαχωρισμός των φοροελεγκτικών αρχών από τις φοροεισπρακτικές υπηρεσίες και η παρακολούθηση του έργου και των δύο από τρίτο, ανεξάρτητο σώμα.
 - iii. Ο περιορισμός του μεγάλου αριθμού των τοπικών εφοριών με ταυτόχρονη ενίσχυση των αρμοδιοτήτων των κεντρικών υπηρεσιών.
 - iv. Η πλήρης αυτοματοποίηση βασικών φορολογικών λειτουργιών, όπως η εγγραφή των φορολογουμένων και η παρακολούθηση της υποβολής δηλώσεων.
 - v. Η αυτοματοποίηση της απόδοσης του ΦΠΑ σε πραγματικό χρόνο (real time).
3. Τέλος, προτείνει αλλαγή της φορολογικής νοοτροπίας και του συστήματος κινήτρων. Με τη δέσμευση της πολιτείας για απарέγκλιτη εφαρμογή του νόμου, η διαφάνεια ως προς τη χρήση των φόρων που συλλέχθηκαν και η σταδιακή βελτίωση των παρεχόμενων δημόσιων αγαθών θα μπορέσει να αποδείξει έμπρακτα την ανταποδοτική αξιοποίηση των φορολογικών εισπράξεων προς όφελος των πολιτών.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3^ο: Η ΦΟΡΟΑΠΟΦΥΓΗ ΚΑΙ Η ΠΑΡΑΟΙΚΟΝΟΜΙΑ

3.1. ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Τα φαινόμενα της φοροαποφυγής και της παραοικονομίας είναι συχνά αν και όχι με την ίδια ένταση σε όλα τα κράτη. Στο κεφάλαιο αυτό αρχικώς οριοθετείται το φαινόμενο της φοροαποφυγής και εν συνεχεία ορίζεται το φαινόμενο της παραοικονομίας γιατί πολλές φορές αυτές οι δύο έννοιες συγχέονται. Κατόπιν εξηγείται γιατί υπάρχει το φαινόμενο της παραοικονομίας και σε ποιους τομείς εκδηλώνεται και μελετώνται οι συνέπειες που αυτή έχει είτε θετικές είτε αρνητικές. Τέλος για την αντιμετώπιση και των δύο φαινομένων ερευνώνται τρόποι και μέσα καταπολέμησής τους.

3.2. Η ΕΝΝΟΙΑ ΤΗΣ ΦΟΡΟΑΠΟΦΥΓΗΣ

Η φοροαποφυγή είναι σύννομος τρόπος αποφυγής πληρωμής φόρων προς το κράτος ή μείωσης των υπαρχόντων φόρων η οποία μπορεί να πραγματοποιηθεί εάν ο νόμος δίνει τη δυνατότητα σε κάποιον να αποφύγει ή να πληρώσει λιγότερο φόρο.

Αντίθετα από την φοροδιαφυγή, η καλή γνώση των φορολογικών νόμων δίνει την δυνατότητα να παραπέμπεται κάποιος ευθέως σε νόμιμες μεθοδεύσεις για μείωση ή απαλλαγή από φόρους. Π.χ. στη φορολογία εισοδήματος φυσικών προσώπων όπου ο νόμος προβλέπει την υποβολή κοινής δήλωσης των συζυγών αλλά χωριστό προσδιορισμό του φόρου κάθε συζύγου, είναι εύκολο ο σύζυγος να μεταβιβάσει στη σύζυγο εισοδήματα από

ορισμένες πηγές για να φορολογηθεί ο πρώτος με χαμηλότερο οριακό φορολογικό συντελεστή¹¹.

3.3. ΕΝΝΟΙΑ ΤΗΣ ΠΑΡΑΟΙΚΟΝΟΜΙΑΣ

Η παραοικονομία έχει διαφορετική έννοια στους διάφορους επιστήμονες. Οι ορισμοί που εμφανίζονται στη διεθνή βιβλιογραφία είναι πολλοί και ποικίλοι, όπως πολλοί είναι και οι όροι με τους οποίους αποδίδεται το φαινόμενο. Τούτο οφείλεται στο γεγονός ότι δεν υπάρχει ακόμη μια ευρέως αποδεκτή οριοθέτηση της έννοιας της παραοικονομίας. Τα κριτήρια που επιλέγονται και υιοθετούνται από τους μελετητές διαφέρουν μεταξύ τους, ανάλογα με το ποιο είναι το θέμα που ερευνούν.

Μερικοί επικεντρώνονται στο μέγεθος της φοροδιαφυγής, οι περισσότεροι δίνουν έμφαση στις αδυναμίες του τρόπου μέτρησης του Ακαθάριστου Εγχώριου Προϊόντος ενώ άλλοι υιοθετούν στους υπολογισμούς τους την ευρύτερη έννοια της οικονομικής δραστηριότητας¹².

Καταρχήν υπάρχει η συνολική παραγωγή ή το εισόδημα μιας χώρας για μια δεδομένη χρονική περίοδο η οποία ορίζεται ως ο μέγιστος όγκος παραγωγής που μπορεί να καταναλωθεί, χωρίς να μεταβληθεί το απόθεμα πλούτου που κατέχει η χώρα. Αυτή η συνολική παραγωγή θεωρείται επιθυμητό να καταγράφεται και να μετριέται, αφού αποτελεί βασικό δείκτη του επιπέδου και της εξέλιξης της ευημερίας της χώρας αυτής. Ωστόσο, λόγω εξαιρετικών δυσχερειών μέτρησης της αξίας κάποιων κονδυλίων της συνολικής παραγωγής, τα οποία δεν αποτελούν αντικείμενο αγοραπωλησίας όπως π.χ. οικιακές και λοιπές εργασίες στο σπίτι, δεν γίνεται προσπάθεια να μετρηθεί η αξία τέτοιων δραστηριοτήτων. Αυτές οι μη αγοραίες δραστηριότητες συνιστούν την «οικιακή και άμισθη» οικονομία ή παραγωγή, το μέγεθος και η κατανομή της οποίας έχει προφανώς σημασία για το βιοτικό επίπεδο ενός

¹¹ <http://www.euretirio.com/foroapofygi/>

¹² Μελετητική ομάδα ΚΕΠΕ (1995) *Παραοικονομία και φοροδιαφυγή: μετρήσεις και οικονομικές επιπτώσεις*, Αθήνα: ΚΕΠΕ.

λαού. Αντανακλά ουσιαστικά στην από μεταξύ ιδεατού και λειτουργικού ορισμού του Ακαθάριστου Εγχώριου Προϊόντος.

Πέρα από την οικιακή οικονομία, η υπόλοιπη παραγωγή μιας χώρας εξ ορισμού πρέπει να περιλαμβάνεται στο ΑΕΠ. Ωστόσο, λόγω αδυναμίας ή ανεπάρκειας του μηχανισμού καταγραφής και γενικά λόγω σφαλμάτων μέτρησης, κάποια μέρη δεν συνυπολογίζονται επακριβώς στο ΑΕΠ, αν και θεωρούνται στοιχεία του. Τα τελευταία αυτά τμήματα της εγχώριας παραγωγής, τα οποία λόγω διαφόρων σφαλμάτων-αδυναμιών μέτρησης ξεφεύγουν από τους Εθνικούς Λογαριασμούς, αποτελούν για πολλούς συγγραφείς την παραοικονομία. Δηλαδή η παραοικονομία ορίζεται ως οι οικονομικές δραστηριότητες, οι οποίες, ενώ με βάση εφαρμοζόμενη εθνικολογιστική πρακτική περιλαμβάνονται στο μετρούμενο προϊόν και εισόδημα, δεν συλλαμβάνονται (καταγράφονται) από χρησιμοποιούμενες τεχνικές μέτρησης.

Συνήθως, η μη καταγραφή των εισοδημάτων αυτών οφείλεται στην εσκεμμένη απόκρυψή τους για λόγους φορολογικούς ή παράβασης κάποιας κρατικής ρύθμισης. Τέτοια εισοδήματα είναι αδήλωτα εισοδήματα από:

1. επιχειρηματική δραστηριότητα,
2. αυτοαπασχόληση,
3. αμοιβή (δεύτερη) απασχόληση,
4. αμοιβή σε είδος,
5. καθώς και χρηματικά εισοδήματα

προερχόμενα από παράνομες συναλλαγές και δραστηριότητες με οικονομικό περιεχόμενο.

Μια άλλη θεώρηση της παραγωγής, που εμφανίζεται σε τέτοιες μελέτες, αναφέρεται στη νομιμότητα της σχετικής δραστηριότητας, αν και κατά πόσον, δηλαδή, η παραγωγή πραγματοποιείται μέσα στα πλαίσια των νόμων και γενικότερα των κανονιστικών ρυθμίσεων πολιτείας. Το συζητούμενο ερώτημα είναι, αν (ολόκληρη) η παράνομη παραγωγή θα πρέπει να θεωρείται ότι ανήκει στην παραοικονομία. Η γενική αρχή, που προτείνεται από διεθνείς οργανισμούς, είναι ότι κάθε δραστηριότητα για την οποία υπάρχει ζήτηση στην αγορά πρέπει περιλαμβάνεται στον υπολογισμό του ΑΕΠ, ανεξάρτητα από το αν η παραγωγή προϊόντων ή υπηρεσιών αντιβαίνει το ισχύον νομοθετικό πλαίσιο. Βεβαίως, προκειμένου περί δραστηριοτήτων οι οποίες καταφανώς αντίκεινται στον ποινικό νόμο, όπως η παραγωγή ή η εμπορία απαγορευμένων «προϊόντων», ο συνυπολογισμός τους στο ΑΕΠ, μεταξύ άλλων, έρχεται σε αντίφαση και με το ότι η κοινωνία δαπανά υψηλά πόρων, προσπαθώντας να

εμποδίζει τέτοιες δραστηριότητες. Ως τυπικό παράδειγμα μπορεί να αναφερθούν τα εισοδήματα από εμπορία ναρκωτικών. Πάντως, το κριτήριο που εφαρμόζεται στον υπολογισμό του ΑΕΠ, και άρα στην παραοικονομία, όπως ορίζεται εδώ, δεν είναι γενικά η νομιμότητα της παραγωγικής διαδικασίας αλλά η παραγωγή τελικών προϊόντων; για τα οποία εκδηλώνεται αντίστοιχη ζήτηση¹³.

Μια άλλη έννοια, η οποία συγγέεται με την παραοικονομία αυτή του τμήματος του ΑΕΠ το οποίο αποκρύβεται από τις φορολογικές αρχές για να μην καταβληθούν οι αναλογούντες άμεσοι και έμμεσοι φόροι.

3.4. ΛΟΓΟΙ ΥΠΑΡΞΗΣ ΚΑΙ ΤΟΜΕΙΣ ΠΑΡΑΟΙΚΟΝΟΜΙΑΣ

Οι λόγοι ύπαρξης του φαινομένου της παραοικονομίας είναι οι εξής¹⁴:

1. η αντίδραση του κοινωνικού συνόλου στον κρατικό παρεμβατισμό που επιφέρει σημαντικές επιβαρύνσεις από τον τρόπο δράσης του π.χ. αλλαγές νόμων, μέγεθος δημόσιου τομέα, γραφειοκρατία κ.λπ.
2. Η φοροδιαφυγή.
3. Η λάθος χρήση από το κράτος των εσόδων φορολόγησης.
4. Η υψηλή φορολογική επιβάρυνση π.χ. ασφαλιστικές εισφορές, φορολογία κ.λπ.
5. Η μαύρη αγορά και το ξέπλυμα χρήματος που μπορεί να προέρχεται και από παράνομες δραστηριότητες όπως ναρκωτικά, εμπόριο όπλων κ.λπ.
6. Η φοροδιαφυγή.
7. Η έλλειψη επιβολής αυστηρών μέτρων για τους παράνομους.

Εντοπίζοντας τα ουσιαστικά χαρακτηριστικά των παραοικονομιών δραστηριοτήτων καθίσταται ευκολότερος ο εντοπισμός των περιοχών της παραοικονομίας καθώς και η αξιολόγηση των αιτιών και συνεπειών του φαινομένου. Είναι φανερό ότι η παραοικονομία μπορεί να απαντηθεί σε μία ποικιλία ανομοιόμορφων δραστηριοτήτων, ξεκινώντας από την

¹³ Μελετητική ομάδα ΚΕΠΕ (1995) *Παραοικονομία και φοροδιαφυγή: μετρήσεις και οικονομικές επιπτώσεις*, Αθήνα: ΚΕΠΕ.

¹⁴ <http://www.euretirio.com/paraoikonomia/>

ανταλλαγή αγροτικών προϊόντων σε τοπικό επίπεδο και καταλήγοντας σε ποινικώς κολάσιμες δραστηριότητες με οικονομικό περιεχόμενο. Η ποικιλία αυτή υπονοεί αντίστοιχη ποικιλία κινήτρων συμμετοχής των παραοικονομούντων ατόμων σε τέτοιες δραστηριότητες, καθώς και διαφοροποιημένο βαθμό κοινωνικής απόρριψης αυτών των δραστηριοτήτων. Π.χ. ο κόσμος καταδικάζει την εμπορία ναρκωτικών φανατικά, όχι όμως με την ίδια ένταση τα γνωστά «φακελάκια» ή τα τυχερά παιχνίδια.

Κοινό χαρακτηριστικό αυτών των δραστηριοτήτων είναι ότι αναφέρονται σε παραγωγή, εμπορία, ανταλλαγή, κατανάλωση αγαθών ή υπηρεσιών οι οποίες διεξάγονται μέσω ανεπίσημων καναλιών, που δεν είναι καταγεγραμμένα, από τις δημόσιες αρχές. Έτσι, στον ανεπίσημο τομέα, σε αντιδιαστολή με τον επίσημο, συνήθως συναντώνται: χαμηλό επίπεδο κεφαλαίου, απλή ή ξεπερασμένη τεχνολογία έντασης εργασίας, περιορισμένη ή ανύπαρκτη συμμόρφωση με τις ρυθμίσεις του κράτους αλλά ούτε και κρατική βοήθεια, πιστώσεις όχι από τράπεζες αλλά από γνωστά πρόσωπα, χαμηλή ή ανύπαρκτη δημοσιότητα, προσωπικές σχέσεις με τους πελάτες και τους προμηθευτές, ακανόνιστες ώρες εργασίας με μη τακτικούς μισθούς και τιμές διαπραγματεύσιμες.

Δραστηριότητες με τέτοια χαρακτηριστικά αναπτύσσονται κυρίως από μεμονωμένα άτομα ή από οικογένειες ή μικρές ομάδες ατόμων. Όσο μεγαλώνει η παραγωγική μονάδα, τόσο δυσκολότερο και πιο απίθανο είναι να συγκεντρώνονται αρκετά από αυτά τα χαρακτηριστικά.

3.5. ΣΥΝΕΠΕΙΕΣ

Οι συνέπειες της παραοικονομίας συνεπάγονται αναποτελεσματική οικονομική πολιτική που επιφέρει εξουδετέρωση των μέτρων που βασίζονται μόνο στην επίσημη οικονομία. Δεν γίνεται καμία σοβαρή εκτίμηση του εθνικού προϊόντος που εμφανίζουν οι εθνικοί λογαριασμοί. Συνηθέστατα είναι υποεκτιμημένο. Η υποεκτίμηση επίσης του εθνικού προϊόντος υποβαθμίζει την οικονομία και οδηγεί σε λανθασμένα συμπεράσματα μελλοντικού καθορισμού οικονομικής πολιτικής.

Η φοροδιαφυγή είναι συνοδός της παραοικονομίας πράγμα το οποίο συνεπάγεται μείωση των φορολογικών εσόδων και αύξηση του δημοσιονομικού ελλείματος.

Ειδικότερα, μια βραδεία ή αρνητική μεγέθυνση της μετρούμενης οικονομίας ίσως οδηγήσει πολλά άτομα, λόγω μείωσης του εισοδήματός τους να αναζητήσουν πρόσθετες ή συμπληρωματικές πηγές εισοδήματος, για να διατηρήσουν το κεκτημένο ή προσδοκώμενο επίπεδο διαβίωσής τους. Αυτή η τάση θα γίνει εντονότερη, αν η ύφεση συνοδευτεί με μέτρα αύξησης του φόρου εισοδήματος ή αύξησης των επιτοκίων, μέτρα που περιορίζουν ακόμη περισσότερο το διαθέσιμο εισόδημα στη μετρούμενη οικονομία. Αν μάλιστα η ανεργία αυξάνεται, τότε πολλά άτομα που άνεργα και παίρνουν (ή δεν παίρνουν) επίδομα ανεργίας θα προσφέρουν την εργασία τους στην παραοικονομία. Τα άτομα αυτά θα προσφέρουν μάλιστα την εργασία τους φθηνότερα στην παραοικονομία και η απασχόλησή τους αυτή δεν συνεπάγεται φυσικά κόστος κοινωνικής ασφάλισης για την επιχείρηση. Αποτέλεσμα είναι η αύξηση της παραοικονομίας αλλά και της φοροδιαφυγής.

Με βάση το πιο σκεπτικό, μπορεί κανείς να πει ότι η αύξηση της παραοικονομίας συνδέεται θετικά με τη μείωση της οικονομικής δραστηριότητας στην επίσημη μετρούμενη οικονομία. Υποστηρίζεται επίσης, ότι η άνοδος του πληθωρισμού είναι πιθανό να οδηγήσει πολλά άτομα να αναζητήσουν φθηνότερα, έστω και κατώτερης ποιότητας, προϊόντα στην παραοικονομία. Έχουμε δηλαδή αύξηση της ζήτησης στην παραοικονομία.

Εκτός όμως από την άποψη αυτή, ότι δηλαδή η ύφεση και ο πληθωρισμός οδηγούν σε αύξηση της παραοικονομίας, υπάρχει και η άποψη ότι η επίσημη οικονομία και η παραοικονομία συνδέονται θετικά. Όσο δηλαδή αυξάνεται η επίσημη οικονομία, τόσο αυξάνεται και η παραοικονομία. Αν θεωρήσουμε ότι τα αγαθά που παράγονται στην παραοικονομία έχουν μεγαλύτερη εισοδηματική ελαστικότητα ζήτησης, τότε η μεγέθυνση της παραοικονομίας θα είναι μεγαλύτερη από εκείνη της επίσημης οικονομίας.

Υποστηρίζεται ακόμη η άποψη ότι σε περίοδο οικονομικής ανάπτυξης, σε πολλά άτομα συμφέρει να αγοράζουν κάποιες υπηρεσίες που, διαφορετικά, τις έκαναν τα ίδια, π.χ. μικροεπισκευές στο σπίτι κ.ά. και τις υπηρεσίες αυτές τις αγοράζουν από την παραοικονομία. Τα αποτελέσματα δείχνουν ότι υπάρχουν διαφορές μεταξύ χωρών, αλλά ως γενικό συμπέρασμα μπορεί να θεωρηθεί ότι οι μεταβολές στο μέγεθος της παραοικονομίας φαίνεται να συσχετίζονται θετικά με το ΑΕΠ και σε μικρότερο βαθμό με τον πληθωρισμό.

Η εμπειρική διερεύνηση της αλληλεπίδρασης παραοικονομίας και επίσημης οικονομίας είναι ιδιαίτερα περιορισμένη για προφανείς λόγους. Για να γίνει μια τέτοια

διερεύνηση, απαιτούνται αξιόπιστα στοιχεία για το μέγεθος και τη διάρθρωση της παραοικονομίας, καθώς και στοιχεία για τη συμπεριφορά των παραοικονομούντων ή/και φοροδιαφευγόντων ατόμων. Για παράδειγμα, είναι ανάγκη να ξέρουμε πώς δαπανώνται τα εισοδήματα της παραοικονομίας και της φοροδιαφυγής, αν δηλαδή ο τρόπος δαπάνης αυτών των εισοδημάτων είναι διαφορετικός από εκείνον των κανονικών εισοδημάτων. Δυστυχώς τέτοια στοιχεία δεν υπάρχουν, και είναι σχεδόν αδύνατο να δημιουργηθούν.

Εξίσου δύσκολο είναι να ελεγχθεί η υπόθεση ότι τα εισοδήματα της παραοικονομίας και της φοροδιαφυγής ξοδεύονται για κατανάλωση ή για επενδύσεις και μάλιστα κατά τρόπο διαφορετικά εισοδήματα. Σε ότι αφορά την επίδραση της παραοικονομίας και φοροδιαφυγής στη δαπάνη της οικονομίας, μπορούμε να παρατηρήσουμε τα εξής. Με βάση τις εκτιμήσεις από την ανάλυση των οικογενειακών προϋπολογισμών, προκύπτουν ενδείξεις ότι η παραοικονομία συνδέεται με σχετικά υψηλές καταναλωτικές δαπάνες και επενδύσεις σε κατοικίες, οικιακό εξοπλισμό και αυτοκίνητα. Αν λάβουμε υπόψη ότι τα τελευταία είναι κυρίως εισαγόμενα ή, εν πάση περιπτώσει, αγαθά με χαμηλή εγχώρια προστιθέμενη αξία, τότε μπορούμε να διατυπώσουμε την άποψη ότι η παραοικονομία μάλλον συντελεί σε αύξηση των εισαγωγών. Παράλληλα όμως, μπορούμε να πούμε ότι η δαπάνη των εισοδημάτων από παραοικονομικές δραστηριότητες για κατοικίες οδηγεί σε αύξηση της οικονομικής δραστηριότητας και του ΑΕΠ, με δεδομένο το περιεχόμενο σε εισαγωγές της οικοδομικής δραστηριότητας.

Τα πιο πάνω μπορούμε να θεωρήσουμε ότι εξηγούνται με βάση τη συμβατική οικονομική θεωρία, ότι δηλαδή το πρότυπο δαπάνης εξαρτάται από το ύψος του εισοδήματος και όχι τόσο από πού προέρχεται το εισόδημα. Με άλλα λόγια, μπορούμε να πούμε, ότι η συμπεριφορά των νοικοκυριών δεν θα άλλαζε, αν τα εισοδήματα αυτά είχαν καταγραφεί ως κανονικά εισοδήματα. Τα εισοδήματα αυτά όμως δημιουργούνται λόγω δυνατοτήτων άσκησης της παραοικονομικής δραστηριότητας και αν δεν υπήρχε αυτή η δυνατότητα, δεν θα δημιουργούνταν καθόλου ή το πιθανότερο θα ήταν μικρότερα. Αν πράγματι αυτό συμβαίνει τότε μπορούμε να πούμε, ότι πράγματι η παραοικονομία οδηγεί σε αύξηση των εισαγωγών και της οικοδομικής δραστηριότητας.

Πέρα όμως από τα πιο πάνω, υποστηρίζεται και η άποψη ότι σημαντικό μέρος των εισοδημάτων από την παραοικονομία φοροδιαφυγή χρησιμοποιούνται για επενδύσεις και μέσα στις επιχειρήσεις ιδιαίτερα στις μικρές και μεσαίες, οι οποίες, χωρίς την άσκηση και κάποιας παραοικονομικής δραστηριότητας, δύσκολα θα επιβίωναν. Η παραοικονομία και

φοροδιαφυγή θεωρούνται σημαντικές πηγές άντλησης κεφαλαίων, αφού η πρόσβασή τους στο τραπεζικό σύστημα είναι περιορισμένη.

Από τα πιο πάνω γίνεται φανερό, ότι η εξέταση των επιπτώσεων της παραοικονομίας στη μετρούμενη οικονομία είναι δύσκολο να εκτιμηθεί χωρίς την ύπαρξη μελετών βάσης, που αφορούν το μέγεθος της παραοικονομίας, τη συμπεριφορά των παραοικονομούντων και φοροφυγάδων και την αλληλεπίδραση της επίσημης οικονομίας με την παραοικονομία.

Όταν υπονομεύεται η φορολογική δικαιοσύνη, η φοροδιαφυγή οδηγεί και σε άνιση διανομή του εισοδήματος μέσω της πολιτικής δαπανών της κυβέρνησης. Είναι γνωστό ότι ένα μέρος μεταβιβαστικών πληρωμών δίνεται από την κυβέρνηση με βάση τα εισοδήματα που δηλώνονται στην εφορία. Με δεδομένη όμως τη φοροδιαφυγή, πολλά από αυτά τα ευεργετήματα ωφελούν τους φοροφυγάδες, οι οποίοι δηλώνουν χαμηλά εισοδήματα και κάνουν έτσι ακόμη πιο άνιση τη διανομή εισοδήματος. Το ίδιο μπορεί να συμβεί και με τα επιδόματα ανεργίας σε άτομα που απασχολούνται στην παραοικονομία ενώ επισήμως δηλώνουν άνεργα.

Συμπερασματικά μπορούμε να πούμε ότι η παραοικονομία και η φοροδιαφυγή μάλλον επιτείνουν την ανισότητα στη διανομή του εισοδήματος και υποσκάπτουν την αποτελεσματικότητα της κοινωνικής πολιτικής της κυβέρνησης.

3.6. ΤΡΟΠΟΙ ΑΝΤΙΜΕΤΩΠΙΣΗΣ ΤΗΣ ΠΑΡΑΟΙΚΟΝΟΜΙΑΣ

Για να εξαλειφθεί το φαινόμενο της παραοικονομίας χρειάζεται αλλαγή πολιτικής με άξονες:

1. Δικαιότερη φορολογική αντιμετώπιση των Μικρομεσαίων Επιχειρήσεων και αποκατάσταση της φορολογικής δικαιοσύνης.
2. Ενίσχυση των κινήτρων για την ανάπτυξη των ΜΜΕ, με ενεργό συμμετοχή στο Γ΄ ΚΠΣ των αυτοαπασχολούμενων, των πολύ μικρών, των μικρών και μεσαίων επιχειρήσεων οι οποίες πολλές φορές έχουν αποδειχτεί ότι είναι οι δεξαμενές απορρόφησης της ανεργίας.

3. Ενίσχυση των ελεγκτικών μηχανισμών με τη συμμετοχή αντιπροσώπων των εμπλεκόμενων φορέων σε επιτροπές της Τοπικής Αυτοδιοίκησης, οι οποίες θα εποπτεύουν και θα ελέγχουν τη εφαρμογή του Νόμου.
4. Εντατικότεροι έλεγχοι των αρμόδιων Υπηρεσιών, Σ.Δ.Ο.Ε., Αστυνομία, Δημοτική Αστυνομία και Αγορανομία για την εισαγωγή και διάθεση προϊόντων που δεν έχουν εχέγγυα ποιότητας και νόμιμης διακίνησης.
5. Οριοθέτηση των Βιοτεχνικών Πάρκων για την μετεγκατάσταση επιχειρήσεων μεταποίησης & παροχής υπηρεσιών (π.χ. ενδυμάτων, αργυροχρυσόχων, βυρσοδευείων, κλάδος αυτοκινήτων κ.λπ.).
6. Περιορισμό της δραστηριότητας των πολυκαταστημάτων και του ωραρίου λειτουργίας τους.
7. Εδραίωση ίσων όρων ανταγωνισμού στο χώρο του λιανικού εμπορίου.
8. Μεταρρύθμιση του συστήματος κοινωνικής ασφάλισης με στόχο την μείωση των εισφορών των κοινωνικών εταίρων.
9. Εφαρμογή με αυστηρότητα των κείμενων διατάξεων για τον εφοδιασμό των προϊόντων με κάρτες ποιότητας και προέλευσης και επιβολή αυστηρών προστίμων στους παραβάτες.
10. Χορήγηση αδειών με αυστηρά καθορισμένα κριτήρια όπως για παράδειγμα ο πληθυσμός του Δήμου, το παραγωγικό και εμπορικό δυναμικό της περιοχής και συνεργασία Νομαρχίας και Δήμων για πιο αποτελεσματική και οριστική πάταξη του προβλήματος.

Επίσης αυτό που πρέπει εδώ να τονιστεί είναι ότι μέρος της παραοικονομίας είναι το παραεμπόριο. Η παραοικονομία όπως είναι γνωστό έχει πολλές πηγές και πολλούς φορείς και δεν μπορούμε ευκαιριακά να την εντοπίζουμε άλλοτε στους μικρομεσαίους, άλλοτε στους μανάβηδες και άλλοτε στα «καροτσάκια». Αν κάνουμε μια σοβαρή ανάλυση θα δούμε ότι παρεμπόριο και παραοικονομικές δραστηριότητες εντοπίζονται κατά κύριο λόγο εκεί που παρουσιάζονται οι μεγάλες ευκαιρίες παράνομων κερδών. Και για να συγκεκριμενοποιήσουμε, θα παραθέσουμε ορισμένα παραδείγματα. Μπορεί ένας βενζινοπώλης να πουλήσει παράνομα ένα λίτρο καυσίμου αν δεν έχει προηγηθεί μια τεράστια απάτη με το ατελώνιστο καύσιμο ή με αποχρωματισμό πετρελαίων από παράνομα διυλιστήρια; Αυτό προηγείται κάθε κατάληξης στο πρατήριο και τον καταναλωτή. Είναι όμως

δυνατό να χτυπηθεί το παρεμπόριο κυνηγώντας το βενζινοπώλη και αφήνοντας στο απυρόβλητο το μεγάλο λαθρέμπορο;

Άλλο παράδειγμα. Μπορεί ο φτωχός βιοπαλαιστής με το καρτσάκι να πουλάει εκατοντάδες κομμάτια ρούχα, παπούτσια και είδη ταξιδιού αν δεν έχει προηγηθεί παράνομη μαζική εισαγωγή εκατοντάδων χιλιάδων από αυτά από χονδρικούς παρέμπορους; Πώς δικαιολογείται να εμφανίζονται κατά καιρούς στα καρτσάκια τα ίδια είδη με τις ίδιες τιμές και κανείς να μην ερευνά πως έφτασαν στα καρτσάκια; Αν τώρα συλλάβουμε τους ανθρώπους με τα καρτσάκια είναι κανείς που πιστεύει ότι θα χτυπηθεί και το παρεμπόριο;

Το πρόβλημα λοιπόν εντοπίζεται αμέσως. Χτύπημα του παρεμπορίου σημαίνει κατ' αρχή χτύπημα στις πηγές, στο χώρο των μεγάλων παραβατών οι οποίοι βέβαια δεν αποκλείεται, το αντίθετο μάλιστα, να κάνουν όλες αυτές τις παρανομίες με το κάλυμμα άλλων νομίμων δραστηριοτήτων.

Τα μέτρα που πρέπει να ληφθούν ξεκινούν από την εξυγίανση του κρατικού μηχανισμού και των ελεγκτικών οργάνων. Δεν έχουμε έλλειψη νομικού πλαισίου για πάταξη του παρεμπορίου, έχουμε έλλειψη πολιτικής βούλησης.

Αν η κυβέρνηση αποφασίσει να εκκαθαρίσει τους ελεγκτικούς μηχανισμούς και ταυτόχρονα συγκρουσθεί με τα μεγάλα συμφέροντα όλο το σκηνικό του φαύλου κύκλου του λαθρεμπορίου και παρεμπορίου ανατρέπεται.

Το πρόβλημα λοιπόν δεν είναι ούτε νομικό ούτε τεχνικό. Είναι πρόβλημα πολιτικό. Ας εκδώσουν όσους νόμους θέλουν. Ας μιλήσουν σε όλους τους τόνους για την πάταξη του παρεμπορίου. Αυτό θα διευρύνεται όσο δεν υπάρχει πολιτική βούληση πάταξής του σε όλα τα επίπεδα. Αυτό είναι το κύριο πρόβλημα σήμερα.

3.7. ΤΡΟΠΟΙ ΚΑΤΑΠΟΛΕΜΗΣΗΣ ΤΗΣ ΦΟΡΟΔΙΑΦΥΓΗΣ ΚΑΙ ΤΗΣ ΠΑΡΑΟΙΚΟΝΟΜΙΑΣ

Οι δυσμενείς επιδράσεις της φοροδιαφυγής είναι πολύ σημαντικές γι' αυτό και ο περιορισμός της θεωρείται τόσο στην Ελλάδα όσο και σε άλλες χώρες ως ένας από τους

πρωταρχικούς στόχους της οικονομικής πολιτικής κάθε χώρας.

Η φοροδιαφυγή αποτελεί παγκόσμιο φαινόμενο, καθώς εμφανίζεται σε όλες τις χώρες του κόσμου αλλά με διαφορετική ένταση και έκταση. Τα μέτρα που πρέπει να ληφθούν από το κράτος για την αντιμετώπισή της, πρέπει να είναι όχι μόνο αυστηρά αλλά και αποτελεσματικά.

Όμως, για να καταπολεμηθεί ένα φαινόμενο αυτό που πρέπει να γίνει καταρχάς είναι να επέλθει αλλαγή στη νοοτροπία των πολιτών. Αυτή βέβαια η αλλαγή δεν μπορεί να γίνει από τη μια στιγμή στην άλλη αλλά με ενημέρωσή τους για τις συνέπειες που έχουν και τα δύο αυτά φαινόμενα στην κοινωνική και οικονομική τους ζωή, πιστεύουμε ότι μπορεί να επιτευχθεί η αλλαγή. Αυτό που πρέπει δηλαδή να γίνει είναι να ενημερωθούν οι πολίτες είτε από τα Μέσα Μαζικής Ενημέρωσης, είτε με έντυπο και διαφημιστικό υλικό από το Υπουργείο Οικονομικών. Κύριος στόχος είναι να γίνει συνείδηση στους φορολογούμενους ότι τα έσοδα που χάνει το Δημόσιο από τη φοροδιαφυγή είναι εις βάρος του κοινωνικού κράτους.

Περισσότερα σχολεία, περισσότερα νοσοκομεία, υψηλότερες κοινωνικές παροχές, όλα αυτά και ακόμη περισσότερα θα μπορούσαν να επιτευχθούν, αν περιοριζόταν η φοροδιαφυγή. Γι' αυτό και είναι αναγκαίο οι Έλληνες πολίτες να αποκτήσουν φορολογική συνείδηση.

Το επίπεδο της φορολογικής ηθικής είναι ουσιαστικής σημασίας παράγων για τον περιορισμό της φοροδιαφυγής. Τα εμπειρικά αποτελέσματα έδειξαν ότι η φορολογική ηθική είναι υψηλή¹⁵:

- α) Στους μισθωτούς και συνταξιούχους,
- β) στα άτομα με χαμηλό επίπεδο εκπαίδευσης (απόφοιτοι γυμνασίου) και σε απόφοιτους τριτοβάθμιας εκπαίδευσης, και
- γ) σε άτομα χαμηλής και μεσαίας εισοδηματικής τάξης (ετήσιο εισόδημα μέχρι 30.000 €).

Η άποψη των ίδιων των φορολογούμενων για το επίπεδο της φορολογικής τους κατάστασης παίζει επίσης σημαντικό ρόλο στη συμμόρφωσή τους με τους φορολογικούς νόμους. Με άλλα λόγια το αίσθημα της φορολογικής δικαιοσύνης φαίνεται να είναι σημαντικός παράγοντας στην αποτροπή της φοροδιαφυγής. Το επίπεδο της φορολογικής

¹⁵ Τάτσος Ν., (2001), *Παραοικονομία και φοροδιαφυγή στην Ελλάδα*, Αθήνα: Παπαζήσης.

δικαιοσύνης είναι υψηλό σε χαμηλού και υψηλού επιπέδου εκπαίδευσης άτομα, σε μισθωτούς και συνταξιούχους, καθώς και σε άτομα με εισόδημα μέχρι 15.000€.

Η πάταξη της φοροδιαφυγής, που αποστερεί τεράστια έσοδα από το Δημόσιο, τα οποία θα μπορούσαν να διατεθούν για την ενίσχυση των οικονομικά ασθενών τάξεων, τη βελτίωση των συνθηκών στην Υγεία και στην Παιδεία, δεν αφορά μόνο την εκάστοτε κυβέρνηση, αλλά ολόκληρη την κοινωνία. Έτσι, το κράτος θα πρέπει να περάσει το μήνυμα ότι η φοροδιαφυγή αποτελεί ζήτημα κοινωνικής συνείδησης με τεράστια σημασία.

Το κράτος θα πρέπει να παρέχει κάποια κίνητρα στους πολίτες για να αποφευχθεί η δράση των φοροφυγάδων. Όπως για παράδειγμα ο πολίτης σε κάθε του συναλλαγή να ζητά αποδείξεις. Επιπλέον εάν κάθε έτος κωδικοποιούνταν οι δαπάνες των επιχειρήσεων, πράγμα που αποτελεί πάγιο αίτημα των σχετικών φορέων εδώ και πολλά χρόνια και εκδιδόταν ένα εγχειρίδιο για τους φορολογουμένους, αυτό θα συνέβαλλε στην καλύτερη ενημέρωση των φορολογούμενων για τα δικαιώματα και τις υποχρεώσεις τους και θα οδηγούσε στη μείωση της φοροδιαφυγής και της παραοικονομίας.

Επίσης η σύσταση μίας μονάδας φορολογικής πολιτικής, η οποία θα έχει ως σκοπό την καλύτερη πληροφόρηση και τη δημιουργία μιας τεχνογνωσίας γύρω από τα ζητήματα αντιμετώπισης της φοροδιαφυγής, θα συνέβαλλε και αυτή στη μείωση. Είναι γεγονός ότι στην Ελλάδα αρκετές φορές δεν έχουμε εκείνο τον φορέα ή εκείνο το όργανο το οποίο μπορεί να μελετάει πώς αντιμετωπίζουν άλλες χώρες πιο αποτελεσματικά το πρόβλημα της φοροδιαφυγής και να ενσωματώνουν τις βέλτιστες πρακτικές στην ελληνική νομοθεσία. Θεωρούμε ότι η μονάδα φορολογικής πολιτικής μπορεί να έχει αυτή τη δυνατότητα εντός του συμβουλίου οικονομικών εμπειρογνομόνων και να παίζει ακριβώς αυτό το ρόλο.

Στη συνέχεια θα αναφερθούμε στα μέτρα εκείνα τα οποία θεωρήσαμε ότι είναι τα σπουδαιότερα τα οποία και μπορούν να δώσουν λύση στο πρόβλημα τόσο της φοροδιαφυγής όσο και της παραοικονομίας.

3.7.1. ΕΛΕΓΧΟΣ ΤΩΝ ΦΟΡΟΛΟΓΙΚΩΝ ΔΗΛΩΣΕΩΝ

Στόχος του φορολογικού συστήματος είναι η συμμόρφωση των φορολογουμένων με τις φορολογικές τους υποχρεώσεις. Όμως, είτε από πρόθεση, είτε από άγνοια, πολλοί φορολογούμενοι δεν συμπληρώνουν καν, φορολογική δήλωση, ενώ άλλοι παρέχουν ελλιπή στοιχεία και άλλοι ανακριβή.

Έτσι είναι καταφανές ότι αν η φορολογική διοίκηση δεν λάβει μέτρα, όλο και περισσότεροι θα μιμηθούν τους φοροφυγάδες. Οι φορολογικές αρχές πρέπει κατά συνέπεια να μεθοδεύσουν ένα συστηματικό έλεγχο των φορολογούμενων, γιατί διαφορετικά το σύστημα θα αποτύχει.

Για να επιτευχθεί αυτό πρέπει σε πρώτο στάδιο να γίνεται μια διασταύρωση του αρχείου αυτών που έχουν υποχρέωση υποβολής φορολογικής δήλωσης με τις δηλώσεις που έχουν υποβληθεί. Στη συνέχεια, πρέπει οι υποβληθείσες δηλώσεις να ελέγχονται ως προς το περιεχόμενό τους.

Έχει όμως αποδειχτεί ότι ο έλεγχος όλων των φορολογικών δηλώσεων είναι αδύνατος και οδηγεί¹⁶:

1. σε συσσώρευση εκατομμυρίων ανέλεγκτων υποθέσεων, οι οποίες χρόνο με το χρόνο αυξάνουν ακόμη περισσότερο,
2. στη θεσμοθέτηση ειδικών διατάξεων για το «κλείσιμο» αυτών των υποθέσεων με ευνοϊκούς όρους,
3. στην απώλεια εσόδων από πλευράς Δημοσίου και το σημαντικότερο
4. στην έλλειψη προστασίας των ειλικρινών φορολογούμενων, οι οποίοι βλέποντας ότι αυτοί που τελικά ωφελούνται είναι οι ανειλικρινείς φορολογούμενοι ωθούνται σε μεγάλο βαθμό στο να ακολουθήσουν αργά ή γρήγορα το ίδιο υπόδειγμα.

Κατά συνέπεια θα πρέπει οι φορολογικές αρχές να σχεδιάσουν ένα σύστημα ελέγχου, το οποίο να μπορεί να ολοκληρωθεί μέσα στο έτος, γιατί το επόμενο έτος θα υπάρχει νέα σειρά φορολογικών δηλώσεων για έλεγχο. Παράλληλα, το σύστημα αυτό πρέπει να εξασφαλίζει, όσο το δυνατόν, περισσότερο το Δημόσιο από την απώλεια εσόδων και το σεβασμό των φορολογούμενων για τον τρόπο λειτουργίας και την αποτελεσματικότητα των φορολογικών αρχών.

Για παράδειγμα, είναι προφανές ότι ένας μεγάλος αριθμός φορολογικών δηλώσεων,

¹⁶ Τάτσος Ν., (2001), *Παραοικονομία και φοροδιαφυγή στην Ελλάδα*, Αθήνα: Παπαζήσης.

όπως είναι αυτές των μισθωτών και των συνταξιούχων, δεν απαιτούν προσεκτικό έλεγχο και ότι τα στοιχεία, που αξίζει ενδεχομένως να εξετασθούν, είναι ελάχιστα. Ο έλεγχος των στοιχείων αυτών είναι εύκολος, μπορεί να γίνει γρήγορα και εντελώς δειγματοληπτικά. Ένας αριθμός ελέγχων πρέπει επίσης να γίνεται στην τύχη, ώστε το σύστημα να μην είναι γνωστό ή απόλυτα προβλέψιμο. Πολλοί φορολογούμενοι, όμως, δικαιολογούν λεπτομερή και συστηματικό έλεγχο. Ορισμένοι από αυτούς, όπως είναι οι φορολογούμενοι που παρουσιάζουν ιδιαίτερο φορολογικό ενδιαφέρον (μεγάλες αγορές, κ.λπ.) ή έχουν υποπέσει προηγουμένως σε φορολογικά παραπτώματα, πρέπει να ελέγχονται ετησίως. Οι υπόλοιποι θα πρέπει να ληφθεί μέριμνα να ελέγχονται μια φορά σε περίοδο ετών για ένα δείγμα ανέλεγκτων ετών. Γιατί, αν ο έλεγχος αφορά ένα μικρό μόνο δείγμα φορολογούμενων και αν περιορισθεί στο τρέχον ή στο τελευταίο έτος, η φοροδιαφυγή θα εξακολουθεί να είναι επικερδής¹⁷.

Το κόστος όμως διαχείρισης του φορολογικού συστήματος δεν είναι μόνον αυτό που εκφράζεται σε χρηματικές μονάδες, αλλά και το κόστος που υπάρχει από τη μη απασχόληση προσωπικού υψηλής ποιοτικής στάθμης, το οποίο στην Ελλάδα είναι ανεπαρκές, σε άλλες δραστηριότητες που σημαίνει ότι αν υπολογισθεί και το κόστος αυτό το συνολικό διαχειριστικό κόστος του συστήματος είναι ακόμη υψηλότερο.

Στα μέτρα που μπορούν να παρθούν για το σκοπό αυτό περιλαμβάνεται η απλοποίηση του φορολογικού συστήματος και των φορολογικών διαδικασιών, η κωδικοποίηση της νομοθεσίας και η ταχύτερη εφαρμογή των μέσων που παρέχει η σύγχρονη τεχνολογία. Πρέπει επίσης να επανεξετασθεί η κατανομή του υφιστάμενου προσωπικού, η εφαρμοζόμενη επιδοματική πολιτική, καθώς και ο χωροταξικός επαναπροσδιορισμός των Δ.Ο.Υ. και όλων γενικότερα των συγκεντρωμένων υπηρεσιών του Υπουργείου Οικονομικών που απασχολούνται με τη βεβαίωση και είσπραξη των εσόδων με κριτήρια πρωτίστως οικονομικά. Αυτό σημαίνει ότι ο επαναπροσδιορισμός αυτός πρέπει να γίνει σε μηδενική βάση και με ελάχιστες εξαιρέσεις, οι οποίες θα είναι απόλυτα δικαιολογημένες για λόγους εθνικούς, κοινωνικούς ή περιφερειακής ανάπτυξης¹⁸.

Πολλοί μελετητές έχουν προτείνει την εφαρμογή διακριτικών ελέγχων, ως μέτρο μείωσης της φοροδιαφυγής. Η πολιτική αυτή δε συνεπάγεται υπερβολική αύξηση του κόστους γιατί βασίζεται στη διαφορετική πιθανότητα ελέγχου των διαφόρων επαγγελματικών και εισοδηματικών τάξεων. Με δεδομένο το δυναμικό που διαθέτουν μπορούν να

¹⁷ Τάτσος Ν., (2001), *Παραοικονομία και φοροδιαφυγή στην Ελλάδα*, Αθήνα: Παπαζήσης.

¹⁸ Τάτσος Ν., (2001), *Παραοικονομία και φοροδιαφυγή στην Ελλάδα*, Αθήνα: Παπαζήσης.

κατηγοριοποιήσουν τους φορολογουμένους σε ομάδες ανάλογα με την πιθανότητα να φοροδιαφεύγουν.

Αυτό μπορούν να το επιτύχουν βάσει ορισμένων ενδείξεων όπως οι σημαντικές μεταβολές στη δήλωση εισοδήματος, οι αυξημένες δαπάνες (ενώ το δηλωθέν εισόδημα παραμένει σταθερό). Στην κατηγοριοποίηση των φορολογουμένων θα συντελέσουν και οι περιπτώσεις όσων ήδη έχουν υποπέσει σε φορολογικά αδικήματα. Είναι λογικό κάποιος ο οποίος στο παρελθόν έχει εντοπιστεί να φοροδιαφεύγει, να τοποθετηθεί σε ομάδα υψηλότερου κινδύνου, σε σχέση με κάποιον που δεν έχει απασχολήσει ποτέ στο παρελθόν τις φορολογικές αρχές.

Κατ' αυτόν τον τρόπο παρέχεται η δυνατότητα να δημιουργηθούν ομάδες φορολογουμένων ανάλογα με το πόσο πιθανό ή απίθανο είναι να φοροδιαφεύγουν. Οι φορολογικές αρχές θα στρέψουν την έρευνά τους πρωτίστως στις ομάδες υψηλότερου κινδύνου, προκειμένου να βελτιστοποιήσουν τα αποτελέσματα των ελέγχων και να ελαχιστοποιήσουν τα κόστη που συνεπάγεται η διαδικασία εντοπισμού.

Ακόμη μεγαλύτερη διάκριση των φορολογουμένων θα επιτρέψει η οριοθέτηση χαρακτηριστικών/τυπικών τιμών για κάθε ομάδα. Αυτό σημαίνει ότι οι φορολογικές αρχές θα ορίσουν μια τιμή, η οποία θα αποτελεί κατά κάποιο τρόπο ένα κριτήριο ελέγχου. Όσοι φορολογούμενοι δηλώσουν μεγαλύτερο εισόδημα από την τυπική τιμή της ομάδας στην οποία ανήκουν, δεν θα ελεγχθούν οικονομικά. Αντίθετα, όταν δηλώσουν τιμή μικρότερη, τότε θα ελεγχθούν από τις φορολογικές αρχές.

Με αυτόν τον τρόπο περιορίζεται ακόμη περισσότερο το εύρος των φορολογουμένων που είναι πολύ πιθανό να φοροδιαφεύγουν, με την έννοια ότι ακολουθώντας μια ανάλογη τακτικά κατηγοριοποίησης των φορολογουμένων αποκαλύπτεται προς τις φορολογικές αρχές η ομάδα με τις υψηλότερες πιθανότητες να φοροδιαφεύγει. Ανάλογες πολιτικές θα οδηγήσουν τις φορολογικές αρχές στον εντοπισμό όσων προσπαθούν να αποκρύπτουν εισοδήματα από αυτές.

3.7.2. ΕΠΙΒΟΛΗ ΠΟΙΝΩΝ

Η φοροδιαφυγή δεν είναι μόνο μια βαθιά αντικοινωνική συμπεριφορά, αλλά είναι επίσης και μια παράνομη πράξη και ως τέτοια πρέπει να αντιμετωπίζεται από τους πολίτες, οι οποίοι θα πρέπει να συμβάλουν για τον περιορισμό της. Και όπως κάθε παράνομη πράξη επιφέρει την ανάλογη ποινή σε αυτόν που την διαπράττει, έτσι και η φοροδιαφυγή πρέπει να επιφέρει τις ανάλογες ποινές στους φοροδιαφεύγοντες.

Εξάλλου, η ύπαρξη ποινών αποτελεί αναπόσπαστο στοιχείο των φορολογικών συστημάτων όλων ανεξαιρέτως των χωρών, οι κυβερνήσεις των οποίων έχουν κατά καιρούς δοκιμάσει διάφορα μέτρα για την αύξηση του βαθμού συμμόρφωσης με όσα ορίζουν οι διατάξεις της φορολογικής νομοθεσίας¹⁹.

Συνήθως, πριν επιβληθούν ποινές, οι υπόχρεοι ειδοποιούνται επανειλημμένα από τις φορολογικές αρχές να τακτοποιήσουν τη φορολογική τους οφειλή εθελοντικά. Αν όμως οι προσπάθειες αυτές δεν ευδοκμήσουν λαμβάνονται πρόσθετα μέτρα, τα οποία φθάνουν μέχρι τη στέρηση της ατομικής ελευθερίας και την κατάσχεση περιουσιακών στοιχείων. Τα έσχατα όμως αυτά μέτρα της κατάσχεσης περιουσιακών στοιχείων και της στέρησης της ατομικής ελευθερίας χρησιμοποιούνται μόνο όταν όλα τα υπόλοιπα μέτρα έχουν αποτύχει να συμμορφώσουν το φορολογούμενο.

Εκτός από τη δήμευση των περιουσιακών στοιχείων, οι φορολογικές αρχές έχουν στη διάθεσή τους και άλλα εξαναγκαστικού χαρακτήρα μέτρα για την είσπραξη των εσόδων. Τα πιο κοινά από αυτά είναι η διεκδίκηση της περιουσίας ή των χρημάτων από τριτεγγυητές και η κατάσχεση χρημάτων από τραπεζικούς λογαριασμούς, συνήθως τους λογαριασμούς μισθοδοσίας. Στα μέτρα αυτά περιλαμβάνονται η κήρυξη σε πτώχευση της εταιρίας ή του φορολογούμενου, η απαγόρευση πώλησης των περιουσιακών του στοιχείων, η προτεραιότητα οφειλής των φόρων έναντι λοιπών χρεών, η προείσπραξη των φόρων κ.λπ.

Επίσης, σε όλες σχεδόν τις χώρες, η εκπρόθεσμη καταβολή των φόρων επιβαρύνεται με τόκο. Το ύψος του τόκου αυτού ποικίλει από χώρα σε χώρα και εξαρτάται από πολλούς παράγοντες, μεταξύ των οποίων είναι και το επίπεδο του πληθωρισμού, ενώ σε αρκετές χώρες το ύψος του τόκου ποικίλλει ανάλογα με την κατηγορία του φόρου ή το χρονικό διάστημα καθυστέρησης της πληρωμής. Σε αρκετές χώρες υπάρχει ένα χρονικό όριο πέρα από το οποίο δεν επιβάλλεται τόκος. Βέβαια, εκτός από τον τόκο, σε πολλές χώρες επιβάλλεται και κάποια προσαύξηση που έχει τη μορφή της ποινής, ενώ όλες οι χώρες επιβάλλουν συμπληρωματικές χρηματικές επιβαρύνσεις σε ειδικές περιπτώσεις.

¹⁹ Τάτσος Ν., (2001), *Παραοικονομία και φοροδιαφυγή στην Ελλάδα*, Αθήνα: Παπαζήσης.

Οι επιβαλλόμενες ποινές είναι συνήθως αυστηρές. Με εξαίρεση τον Καναδά, στις υπόλοιπες χώρες οι φορολογικές αρχές έχουν την ευχέρεια να άρουν μερικώς ή στο σύνολό τους τις επιβληθείσες ποινές και σε ορισμένες από αυτές (π.χ. Πορτογαλία) υπάρχουν αυστηροί περιορισμοί όσον αφορά στην ευχέρεια αυτή των φορολογικών αρχών να παρεκκλίνουν αυτών που ορίζει ο νόμος.

Σε πολλές επίσης χώρες, εκτός από την επιβολή τόκου, την ποινή της φυλάκισης ή τη δήμευση των περιουσιακών στοιχείων ο φορολογικός νόμος ορίζει ειδικές ποινές, οι κύριες κατηγορίες των οποίων είναι η δημοσιοποίηση των στοιχείων αυτών που φοροδιαφεύγουν, η προσωρινή παύση της εργασίας, η παρακράτηση της άδειας, η αφαίρεση του δικαιώματος άσκησης ορισμένων δραστηριοτήτων κ.λπ.²⁰.

Στις περισσότερες, επίσης, χώρες οι φορολογούμενοι απαλλάσσονται από τα πρόστιμα αν γνωρίσουν οι ίδιοι στις φορολογικές αρχές κάποια παράβασή τους ή εάν συμμορφωθούν με τις υποδείξεις αυτών των αρχών. Σε άλλες πάλι, οι φορολογούμενοι απαλλάσσονται από την επιβολή ποινής αν συνεργαστούν με τις αρμόδιες αρχές, πριν ακόμη ξεκινήσει η διαδικασία ελέγχου. Τέλος, σε ορισμένες χώρες επιτρέπεται στις φορολογικές αρχές να αντιπαρέλθουν ή να μειώσουν την επιβαλλόμενη ποινή²¹.

Η αύξηση της ποινής προκαλεί αύξηση του δηλωθέντος στις φορολογικές αρχές εισοδήματος. Επίσης προκαλεί μείωση των ωρών εργασίας στην παραοικονομία, κάτι που με τη σειρά του προκαλεί αύξηση του δηλωθέντος εισοδήματος. Έτσι, με δηλωμένη τη σχέση που υπάρχει ανάμεσα στην πιθανότητα εντοπισμού και στο ύψος των ποινών, και λαμβάνοντας υπόψη ότι οι ενέργειες των φορολογικών αρχών για την αποκάλυψη φαινομένων φοροδιαφυγής προκαλούν αύξηση των δαπανών του Δημοσίου, οι δαπάνες αυτές μπορεί να μειωθούν με τη θεσμοθέτηση αυστηρότερων ποινών.

Εάν το ύψος των ήδη επιβαλλόμενων ποινών είναι πολύ μικρό, τότε μια αύξησή τους (και ιδιαίτερα μια μικρή αύξηση) θα επηρεάσει τη φοροδιαφυγή θετικά, αφού οι φορολογούμενοι θα έχουν την αίσθηση ενός πρόσθετου οικονομικού βάρους προκειμένου να το αποφύγουν, εφόσον θα τους μειώσει το διαθέσιμο εισόδημα, αυξάνουν το ποσοστό εισοδήματος που αποκρύπτουν.

Στην αντίθετη περίπτωση, όταν δηλαδή οι ποινές είναι πολύ υψηλές, τότε μια περαιτέρω αύξηση του θα επιφέρει μείωση της φοροδιαφυγής, αφού ο φορολογούμενος

²⁰ Τάτσος Ν., (2001), *Παραοικονομία και φοροδιαφυγή στην Ελλάδα*, Αθήνα: Παπαζήσης.

²¹ Τάτσος Ν., (2001), *Παραοικονομία και φοροδιαφυγή στην Ελλάδα*, Αθήνα: Παπαζήσης.

αισθάνεται ότι μια ακόμη μεγαλύτερη ποινή θα ήταν ίσως δυσβάσταχτη γι' αυτόν.

Αν θα παρακινηθούν ή θα αποθαρρυνθούν οι φορολογούμενοι για φοροδιαφυγή εξαρτάται σε μεγάλο βαθμό από το ισχύον στη χώρα σύστημα ποινών. Η επιβολή υψηλού προστίμου αποτελεί σημαντικότερο αποτρεπτικό παράγοντα της φοροδιαφυγής.

Μια πολλή σημαντική παράμετρος που πρέπει να ληφθεί υπόψη στο εγχείρημα αυτό είναι το κόστος εντοπισμού αυτών που φοροδιαφεύγουν. Και επειδή η αύξηση της πιθανότητας εντοπισμού κοστίζει πολύ περισσότερο από την αύξηση του επιπέδου των ποινών, υπάρχει ο κίνδυνος θεσμοθέτησης ποινών, τόσο αυστηρών που κανένα ορθολογικό άτομο δε θα προχωρούσε σε φοροδιαφυγή. Η περίπτωση αυτή πρέπει να αποτραπεί για δύο τουλάχιστον λόγους:

- 1) Γιατί πολύ συχνά οι φορολογούμενοι υποπίπτουν στο αδίκημα της φοροδιαφυγής, όχι εσκεμμένα, αλλά από άγνοια, ανακριβή πληροφόρηση, ασάφειες στη φορολογική νομοθεσία κ.λπ.
- 2) Γιατί η ποινή που επιβάλλεται σε μια αξιόποινη πράξη πρέπει να συνδέεται άμεσα με το μέγεθος του διαπραττόμενου αδικήματος. Πρέπει, δηλαδή, να βρίσκεται σε αρμονία με το γενικότερα εφαρμοζόμενο στη χώρα σύστημα ποινών, κάτι που από μόνο του θέτει όρια στο ύψος των επιβαλλόμενων για φοροδιαφυγή ποινών.

Θεωρητικοί έδειξαν ότι το ύψος των ποινών παίζει εξαιρετικά σημαντικό ρόλο όσον αφορά την αποτελεσματικότητα των μέτρων πολιτικής που πρέπει να λάβουν οι φορολογικές αρχές σε σχέση με την πιθανότητα εντοπισμού. Πιο συγκεκριμένα, επισήμαναν ότι εάν το ύψος των επιβαλλόμενων ποινών είναι πολύ μικρό, τότε μια αύξησή τους θα επηρεάσει τη φοροδιαφυγή αυξητικά. Στην περίπτωση αυτή ενδείκνυται η αύξηση της πιθανότητας ως μέτρο μείωσης της φοροδιαφυγής, γιατί εμφανίζεται ως μέτρο περισσότερο αποτελεσματικό.

Στην πρώτη περίπτωση όπου οι ποινές είναι πολύ μικρές, ενδείκνυται η αύξηση της πιθανότητας ως μέτρο μείωσης της φοροδιαφυγής, αφού όπως αποδεικνύεται είναι περισσότερο αποτελεσματικό μέτρο.

Αντίθετα, όταν οι ποινές είναι πολύ υψηλές τότε μια περαιτέρω αύξησή τους θα επιφέρει μείωση της φοροδιαφυγής. Στην περίπτωση αυτή, η αύξηση της πιθανότητας εντοπισμού ίσως να μην αποδειχτεί τελικά τόσο αποτελεσματική, όσο μια περαιτέρω αύξηση των ποινών.

Το σύστημα των φορολογικών ποινών για να μπορέσει γενικά να επιτελέσει το ρόλο του πρέπει να είναι πλούσιο όσον αφορά τις κατηγορίες των ποινών που περιλαμβάνει και να είναι αποτελεσματικό. Για να επιτευχθεί αυτό πρέπει καταρχήν να είναι σύγχρονο, ώστε να ανταποκρίνεται στις επικρατούσες συνθήκες και γενικά να είναι σχεδιασμένο και να λειτουργεί στην πράξη κατά τέτοιο τρόπο που να αποτελεί πράγματι, αποτρεπτικό παράγοντα της φοροδιαφυγής. Αυτό πρακτικά σημαίνει ότι το σύστημα ποινών στο σύνολό του πρέπει κατά διαστήματα να υπόκειται σε γενικότερη επανεξέταση και αναθεώρηση.

Ένας άλλος τρόπος βελτίωσης της αποτελεσματικότητας του συστήματος ποινών είναι η κατηγοριοποίηση των φορολογικών παραπτώματων και η θεσμοθέτηση συγκεκριμένων ποινών για κάθε κατηγορία αυτών. Γιατί, με τον τρόπο αυτό αντικειμενοποιείται το σύστημα των ποινών και κατ' επέκταση περιορίζονται η αβεβαιότητα και τα φαινόμενα αυθαιρεσιών.

Οι ποινές για να έχουν αποτέλεσμα θα πρέπει να είναι σχεδιασμένες κατά τέτοιο τρόπο που εκτός από δίκαιες να είναι και εφικτές στην πρακτική τους εφαρμογή. Διαφορετικά, η αδυναμία επιβολής ποινών ποινικού δικαίου θα έχει αρνητική επίδραση στην προσπάθεια περιορισμού της φοροδιαφυγής και στην αποκατάσταση κλίματος εμπιστοσύνης προς τις αρμόδιες αρχές. Ένα τέτοιο παράδειγμα αποτελεί ο Ν. 820/78, με τον οποίο θεσπίστηκαν ιδιαίτερα αυστηρές για την εποχή ποινές στην περίπτωση που οι ενέργειες των φορολογουμένων για την αποφυγή του φόρου υπέκρυπταν δόλο, όπου σε καμία από τις περιπτώσεις φοροδιαφυγής που έφθασαν στα αρμόδια διοικητικά όργανα δεν κατέστη τελικά δυνατόν να αποδειχθεί ότι υπήρχε αυτός ο δόλος!

Εκτός από την επιβολή χρηματικών ή άλλων ποινών, μια άλλη πρακτική που αποσκοπεί στη συμμόρφωση των φορολογουμένων και η οποία έχει αποδειχθεί ότι συμβάλλει στον περιορισμό της φοροδιαφυγής είναι η δημοσιοποίηση των ονομάτων των φοροφυγάδων. Σε ορισμένες χώρες κατατίθεται κάθε χρόνο στο κοινοβούλιο απολογισμός δραστηριοτήτων του φοροεισπρακτικού και ελεγκτικού μηχανισμού, στον οποίο εκτός των άλλων παρουσιάζονται και τα ονόματα των αποκαλυφθέντων κατά τη διάρκεια του προηγούμενου έτους φοροφυγάδων.

Σε κάθε περίπτωση το σύστημα των ποινών προϋποθέτει απλοποίηση του φορολογικού συστήματος. Γιατί, η επιβολή υψηλών ποινών σε ένα σύστημα που το χαρακτηρίζει η πολυνομία, η τυπολατρία, η αντιφατικότητα και η έλλειψη εσωτερικής συνοχής και λογικής, όπως είναι το ισχύον στην Ελλάδα φορολογικό σύστημα, εμπεριέχει τον

κίνδυνο να τιμωρηθούν αυστηρά ή ακόμη και να καταστραφούν οικονομικά άτομα που υπέπεσαν στο παράπτωμα της φοροδιαφυγής από ελλιπή ή κακή πληροφόρηση.

Αξίζει να τονιστεί ότι η πρόβλεψη ποινών στους νόμους δεν αποτελεί επαρκή προϋπόθεση για τη συμμόρφωση με τη φορολογική νομοθεσία, αλλά ότι πρέπει να υπάρχει και η βούληση να επιβληθούν αυτές οι κυρώσεις κάτι που αφορά πρωτίστως τους έχοντες τη σχετική ευθύνη. Αν υπάρχει πράγματι η βούληση στα ανώτατα πολιτικά και κυβερνητικά κλιμάκια για φορολογική δικαιοσύνη και τήρηση της φορολογικής νομοθεσίας, το σύστημα των ποινών θα λειτουργήσει αποτελεσματικά και η συμμόρφωση με τη φορολογική νομοθεσία δεν θα αργήσει να δείξει εμφανή σημάδια βελτίωσης. Διαφορετικά, η κατάσταση θα συνεχισθεί ως έχει²².

²² Τάτσος Ν., (2001), *Παραοικονομία και φοροδιαφυγή στην Ελλάδα*, Αθήνα: Παπαζήσης.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 4ο: ΕΡΕΥΝΑ ΣΤΟΥΣ ΛΟΓΙΣΤΕΣ ΤΩΝ ΝΟΜΩΝ

ΠΡΕΒΕΖΑΣ ΚΑΙ ΑΡΤΑΣ

4.1. ΣΚΟΠΟΣ ΤΗΣ ΕΡΕΥΝΑΣ

Η εργασία αυτή έχει ως θέμα της τις αιτίες της φοροδιαφυγής και της φοροαποφυγής στην Ελλάδα. Σκοπός της είναι να μελετηθούν και τα δύο φαινόμενα κυρίως στον ελλαδικό χώρο. Για το λόγο αυτό πραγματοποιήθηκε μία έρευνα ανάμεσα στους λογιστές των Νομών Πρέβεζας και Άρτας.

Οι στόχοι που τέθηκαν ώστε να επιτευχθεί ο παραπάνω σκοπός είναι:

1. Να διαπιστωθεί ένα η έλλειψη παιδείας αποτελεί αιτία φοροδιαφυγής και φοροαποφυγής.
2. Να ερευνηθεί το κατά πόσο η πολυπλοκότητα της υπάρχουσας νομοθεσίας και η διαχείριση των δημόσιων εσόδων είναι σημαντικοί παράγοντες φοροδιαφυγής και φοροαποφυγής.
3. Να μελετηθεί εάν η ατιμωρησία ή η υπερβολική φορολόγηση ωθεί τους Έλληνες προς αυτή την κατεύθυνση.

4.2. Η ΜΕΘΟΔΟΣ ΤΗΣ ΕΡΕΥΝΑΣ

Η μέθοδος που χρησιμοποιήθηκε για την έρευνα στην πτυχιακή αυτή είναι της Αναλυτικής Ιεράρχησης που πρώτος δημιούργησε ο Thomaw Saaty κατά το τέλος της δεκαετίας του 1970 στην Αμερική, στο Wharton School of Business. Η συγκεκριμένη

μέθοδος είναι εκτός από αποτελεσματική και η πιο διαδεδομένη σε πολύπλοκες διαδικασίες λήψης αποφάσεων²³ καθώς έχει τα εξής κύρια χαρακτηριστικά²⁴:

1. Αποτελεί μία δομημένη μέθοδος λήψης των αποφάσεων που μπορεί να τις τεκμηριώσει τα κριτήρια.
2. Εφαρμόζεται σε προβλήματα όπου οι αποφάσεις κρίνονται υποκειμενικές.
3. Κάνει χρήση τόσο των ποιοτικών όσο και των ποσοτικών δεδομένων.
4. Υπάρχουν τρόποι οι οποίοι μετράνε τη συνέπεια της υποκειμενικής κρίσης.
5. Είναι πολύ προσιτή σε οποιονδήποτε αφού το λογισμικό της μεθόδου, το Expert Choice διατίθεται με τεχνική και εκπαιδευτική υποστήριξη.

Αυτό που κάνει αυτή η μέθοδος είναι η συστηματική οργάνωση των στοιχείων ενός προβλήματος τα οποία ιεραρχεί ξεκινώντας από το στόχο (goal), ο οποίος έχει τεθεί από τον ερευνητή και στη συνέχεια αναλύεται στα κριτήρια, υποκριτήρια και τέλος στις λύσεις σε διαδοχικά επίπεδα δίνοντας τη δυνατότητα να υπολογίζεται συστηματικώς τόσο οι προτεραιότητες όσο και το βάρος που έχει κάθε στοιχείο. Η μέθοδος βασίζεται στις δυαδικές συγκρίσεις βαθμολογώντας το πόσο σημαντικό είναι ένα κριτήριο σε σύγκριση με το πόσο σημαντικό είναι κάποιο άλλο. Αυτό εξασφαλίζει και τη συνέπεια της μέτρησης καθώς η μέθοδος δίνει τη δυνατότητα να χρησιμοποιούνται όσο το δυνατόν περισσότερες πληροφορίες. Τέλος, η κλίμακα που χρησιμοποιεί η συγκεκριμένη μέθοδος είναι η απόλυτη κλίμακα.

4.3. ΕΡΕΥΝΗΤΙΚΟ ΕΡΓΑΛΕΙΟ ΕΡΕΥΝΑΣ

Στη συγκεκριμένη έρευνα χρησιμοποιήθηκε ως ερευνητικό εργαλείο το ερωτηματολόγιο καθώς είναι ο πιο άμεσος τρόπος συλλογής δεδομένων γιατί δίνει τη δυνατότητα της άμεσης επικοινωνίας του ερευνητή με τον ερωτώμενο. Το συγκεκριμένο ερωτηματολόγιο δόθηκε έτοιμο από τον επιβλέποντα καθηγητή μου κ. Διακομιχάλη Μιχάλη. Η δομή του είναι η εξής:

²³ <http://stat-athens.aueb.gr/~esi/proceedings/17/esi17-p391.pdf>

²⁴ Τσάντας Ν. (2012) *Ιεραρχική Ανάλυση Αποφάσεων (AHP). Ένα Μοντέλο Λήψης Αποφάσεων σε Συνθήκες Πολλαπλών Κριτηρίων*, Πάτρα.

1. Στην πρώτη σελίδα αναφέρονται το θέμα, τα κριτήρια και τα υποκριτήρια.
2. Στη δεύτερη σελίδα δίνονται εξηγήσεις για τον τρόπο συμπλήρωσης του ερωτηματολογίου και η κλίμακα της σχετικής σημαντικότητας.
3. Στη συνέχεια ακολουθούν τα υποκριτήρια που πρέπει να συγκριθούν από τους Λογιστές.
4. Στην τελευταία σελίδα δίνονται επεξηγήσεις για τη χρήση του ερωτηματολογίου ότι δηλαδή αυτό θα χρησιμοποιηθεί μόνο για την εκπόνηση της πτυχιακής εργασίας. Επίσης αναφέρονται τα στοιχεία του επιβλέποντα καθηγητή, τα στοιχεία της φοιτήτριας και το τμήμα στο οποίο ανήκει.

Η διεξαγωγή της έρευνας πραγματοποιήθηκε από τις 13 Ιουλίου έως και τις 28 Αυγούστου. Η επίδοση των ερωτηματολογίων έγινε με προσωπική επαφή πράγμα που βοήθησε πολύ στο να απαντηθούν τα ερωτηματολόγια καθώς μερικοί Λογιστές μου ζητούσαν διευκρινίσεις που αφορούσαν κυρίως τον σκοπό της έρευνας. Όλοι τους ήταν πρόθυμοι να συμπληρώσουν το ερωτηματολόγιο αλλά το μόνο πρόβλημα που αντιμετώπισα ήταν ο χρόνος διεξαγωγής της έρευνας επειδή πολλοί είχαν κλείσει λόγω διακοπών και ενημερωνόμουν για την επιστροφή τους από τα αναρτώμενα χαρτιά στα γραφεία τους.

4.4. ΤΟ ΔΕΙΓΜΑ ΤΗΣ ΕΡΕΥΝΑΣ

Το δείγμα της έρευνας αποτελείται από 50 Λογιστές των Νομών Πρέβεζας και Άρτας. Πιο αναλυτικά, δόθηκαν από τα 50 ερωτηματολόγια που μοιράστηκαν, 25 στους λογιστές του Νομού Πρέβεζας και 25 στους λογιστές του Νομού Άρτας, οι οποίοι είχαν γραφείο. Δεδομένου ότι στο Νομό Πρέβεζας οι λογιστές που διατηρούν γραφείο είναι 59 το ποσοστό που μας απάντησε είναι 42,37%. Αντίστοιχα, οι λογιστές του Νομού Άρτας είναι 68. Έτσι, το ποσοστό που μας απάντησε είναι 36,76%. Θεωρούμε ότι τα ποσοστά είναι ικανοποιητικά και τα αποτελέσματα θα είναι έγκυρα γιατί το δείγμα είναι αντιπροσωπευτικό του πληθυσμού.

4.5. ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΑ ΤΗΣ ΕΡΕΥΝΑΣ

Τα δεδομένα που συλλέχτηκαν εισήχθησαν στο πρόγραμμα Expert Choise 2000 όπου έγιναν και οι υπολογισμοί και τα αποτελέσματα μεταφέρθηκαν στο πρόγραμμα Excel 2013 με το οποίο και δημιουργήθηκαν οι πίνακες και τα αντίστοιχα διαγράμματα. Στα γραφήματα χρησιμοποιήθηκαν οι τιμές global για τα κριτήρια για τα υποκριτήρια του κάθε κριτηρίου. Τα αποτελέσματα χωρίστηκαν σε δύο ομάδες και αφορούσαν τους λογιστές της Πρέβεζας, τους λογιστές της Άρτας και τέλος γίνεται μία σύγκριση ανάμεσα στις δύο αυτές ομάδες.

4.6. ΟΙ ΑΠΟΨΕΙΣ ΤΩΝ ΛΟΓΙΣΤΩΝ ΤΟΥ ΝΟΜΟΥ ΠΡΕΒΕΖΑΣ

Οι λογιστές του Ν. Πρέβεζας, όπως παρατηρούμε και από τον παρακάτω πίνακα θεωρούν ως το πιο σημαντικό αίτιο για φοροδιαφυγή και φοροαποφυγή την υπερβολική φορολόγηση με ποσοστό 27%% ενώ ακολουθούν η ατιμωρησία με 23,8% και η αδιαφάνεια στη διαχείριση δημοσίων εσόδων με ποσοστό 23,1%.

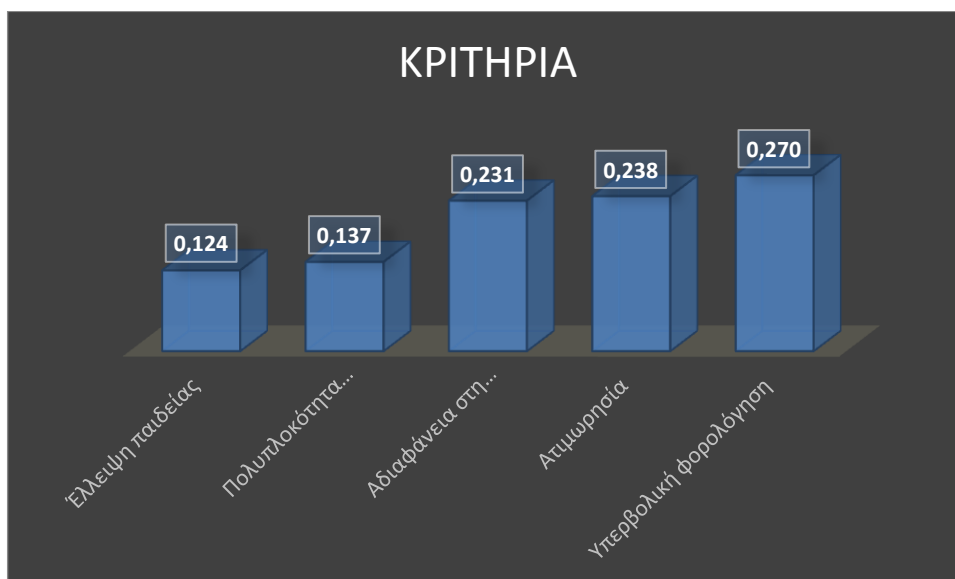
Ως το λιγότερο σημαντικό κριτήριο θέτουν την έλλειψη παιδείας που καταλαμβάνει ποσοστό 12,4% και έπεται η πολυπλοκότητα της νομοθεσίας με ποσοστό 12,7%.

Πίνακας 2: Τα κριτήρια για τους Λογιστές του Ν. Πρέβεζας

ΚΡΙΤΗΡΙΑ	ΤΙΜΗ
Έλλειψη παιδείας	0,124
Πολυπλοκότητα Νομοθεσίας	0,137
Αδιαφάνεια στη διαχείριση δημοσίων εσόδων	0,231
Ατιμωρησία	0,238
Υπερβολική φορολόγηση	0,270

Για την καλύτερη κατανόηση της σειράς κατάταξης δημιουργήθηκε και το παρακάτω διάγραμμα όπου φαίνονται τα σημαντικότερα κριτήρια και τα λιγότερο σημαντικά.

Διάγραμμα 1: Σειρά κατάταξης κριτηρίων για τους Λογιστές του Ν. Πρέβεζας

Στη συνέχεια θα μελετηθούν τα υποκριτήρια του κάθε ένα κριτηρίου ξεχωριστά.

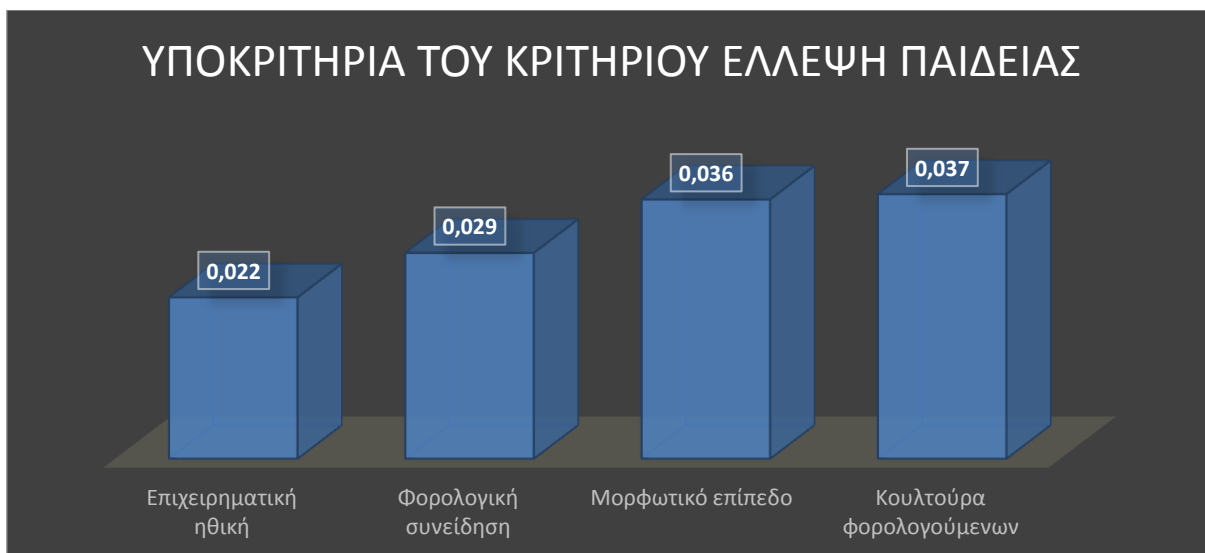
Πίνακας 3: Υποκριτήρια Κριτηρίου Έλλειψη παιδείας

Επιχειρηματική ηθική	0,022
Φορολογική συνείδηση	0,029
Μορφωτικό επίπεδο	0,036
Κουλτούρα φορολογούμενων	0,037

Όπως παρατηρούμε και από τον παραπάνω πίνακα και το παρακάτω διάγραμμα, διαπιστώνουμε ότι το πιο σημαντικό υποκριτήριο του κριτηρίου Έλλειψη παιδείας είναι για τους Λογιστές του Νομού Πρέβεζας η κουλτούρα των φορολογουμένων με ποσοστό 37%. Με λίγο ποσοστό διαφοράς από το πρώτο έπεται το μορφωτικό επίπεδο που καταλαμβάνει το 36%. Ωστόσο και η φορολογική συνείδηση αν και την κατατάσσουν τρίτη έχει πάρει υψηλό

ποσοστό 29%. Ως το λιγότερο σημαντικό υποκριτήριο είναι η επιχειρηματική ηθική με ποσοστό 22%.

Διάγραμμα 2: Υποκριτήρια Κριτηρίου Έλλειψη παιδείας

Όσο αναφορά με τα υποκριτήρια του κριτηρίου Πολυπλοκότητα Νομοθεσίας, παρατηρούμε ότι το πιο σημαντικό υποκριτήριο είναι η γραφειοκρατία με ποσοστό 44% και ακολουθούν η άγνοια ισχυόντων φορολογικών εγκυκλίων με ποσοστό 41%. Ως το λιγότερο σημαντικό υποκριτήριο θεωρούν και τα «παράθυρα» σε νόμους ή «Νόμιμες» απαλλαγές και τις συχνές αλλαγές Νόμων και η μη εφαρμογή τους που καταλαμβάνουν και τα δύο υποκριτήρια το ίδιο ποσοστό 26%.

Πίνακας 4: Υποκριτήρια του κριτηρίου πολυπλοκότητα Νομοθεσίας

ΥΠΟΚΡΙΤΗΡΙΑ ΚΡΙΤΗΡΙΟΥ ΠΟΛΥΠΛΟΚΟΤΗΤΑ ΝΟΜΟΘΕΣΙΑΣ	ΤΙΜΗ
Συχνές αλλαγές νόμων και μη εφαρμογής τους	0,026
«Παράθυρα» σε νόμους ή «Νόμιμες» απαλλαγές	0,026
Άγνοια ισχυόντων φορολογικών εγκυκλίων	0,041
Γραφειοκρατία	0,044

Διάγραμμα 3: Υποκριτήρια του κριτηρίου πολυπλοκότητα Νομοθεσίας

Αναφορικά με τα υποκριτήρια του κριτηρίου Αδιαφάνεια στη διαχείριση δημοσίων εσόδων, παρατηρούμε ότι ο μη απολογισμός διαχείρισης είναι το σημαντικότερο υποκριτήριο με ποσοστό 68%. Ακολουθούν με λίγη διαφορά μεταξύ τους η κακή διαχείριση και η δωροδοκία – χρηματισμός («μίζα») με ποσοστά 59% και 58% αντίστοιχα. Τέλος ως το λιγότερο σημαντικό υποκριτήριο για τους Λογιστές του Ν. Πρέβεζας είναι η σπατάλη Δημόσιου χρήματος που κατέλαβε 45%.

Πίνακας 5: Υποκριτήρια του κριτηρίου Αδιαφάνεια στη διαχείριση δημοσίων εσόδων

ΥΠΟΚΡΙΤΗΡΙΑ ΚΡΙΤΗΡΙΟΥ ΑΔΙΑΦΑΝΕΙΑ ΣΤΗ ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΗ ΔΗΜΟΣΙΩΝ ΕΣΟΔΩΝ	ΤΙΜΗ
Σπάταλη Δημόσιου χρήματος	0,045
Δωροδοκία-Χρηματισμός («μίζα»)	0,058
Κακή διαχείριση	0,059
Μη Απολογισμός διαχείρισης	0,068

Διάγραμμα 4: Υποκριτήρια του κριτηρίου Αδιαφάνεια στη διαχείριση δημοσίων εσόδων

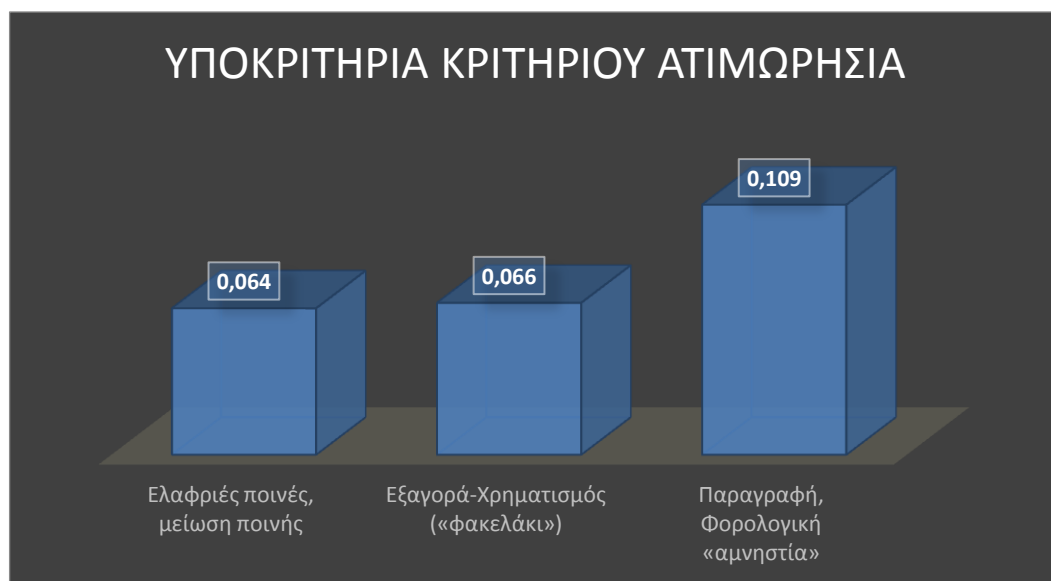

Παρατηρούμε στον παρακάτω πίνακα ότι οι Λογιστές του Ν. Πρέβεζας θεωρούν ως το σημαντικότερο υποκριτήριο του κριτηρίου Ατιμωρησία την παραγραφή, φορολογική «αμνηστία» που καταλαμβάνει 100%. Ακολουθεί με μεγάλη όμως διαφορά από την πρώτη αιτία η εξαγορά – χρηματισμός («φακελάκι») με ποσοστό 66% ενώ ως τη λιγότερη σημαντική αιτία θεωρούν τις ελαφριές ποινές-μείωση ποινής με ποσοστό 64%.

Πίνακας 6: Υποκριτήρια του κριτηρίου Ατιμωρησία

ΥΠΟΚΡΙΤΗΡΙΑ ΚΡΙΤΗΡΙΟΥ ΑΤΙΜΩΡΗΣΙΑ	ΤΙΜΗ
Ελαφριές ποινές, μείωση ποινής	0,064
Εξαγορά-Χρηματισμός («φακελάκι»)	0,066
Παραγραφή, Φορολογική «αμνηστία»	0,109

Διάγραμμα 5: Υποκριτήρια του κριτηρίου Ατιμωρησία

Αναφορικά με τα υποκριτήρια του κριτηρίου Υπερβολική φορολόγηση, οι λογιστές του Ν. Πρέβεζας θεωρούν ως το πιο σημαντικό υποκριτήριο την άδικη φορολογική κλίμακα που καταλαμβάνει ποσοστό 100%. Έπονται οι επιπλέον των τακτικών φόροι, Περαιώση με ποσοστό 58% και οι υψηλοί συντελεστές Φορολόγησης με 57% που έχουν μικρή διαφορά μεταξύ τους. Ως το λιγότερο σημαντικό υποκριτήριο θεωρούν πως είναι τα τεκμήρια φορολόγησης που έχει ποσοστό 53%.

Πίνακας 7: Υποκριτήρια του κριτηρίου Υπερβολική φορολόγηση

ΥΠΟΚΡΙΤΗΡΙΑ ΚΡΙΤΗΡΙΟΥ ΥΠΕΡΒΟΛΙΚΗ ΦΟΡΟΛΟΓΗΣΗ	ΤΙΜΗ
Υψηλοί συντελεστές Φορολόγησης	0,057
Τεκμήρια φορολόγησης	0,053
Επιπλέον των τακτικών φόροι, Περαιώση	0,058
Άδικη Φορολογική κλίμακα	0,102

Διάγραμμα 6: Υποκριτήρια του κριτηρίου Υπερβολική φορολόγηση

4.6.1. ΑΞΙΟΛΟΓΗΣΗ ΥΠΟ-ΚΡΙΤΗΡΙΩΝ ΚΑΙ ΣΕΙΡΑ ΚΑΤΑΤΑΞΗΣ

Στον παρακάτω πίνακα δίνεται η αξιολόγηση των υποκριτηρίων των λογιστών του Νομού Πρέβεζας καθώς και η σειρά κατάταξής τους. Όπως παρατηρούμε γίνεται αντιληπτό ότι ως το σημαντικότερο υποκριτήριο οι λογιστές του Νομού Πρέβεζας κατέταξαν στην πρώτη θέση την παραγραφή, φορολογική «αμνηστία» με ποσοστό 110%. Όμως το υποκριτήριο αυτό ανήκει στο κριτήριο ατιμωρησία που όμως το κατέταξαν στην δεύτερη θέση όπως είδαμε και στο κεφάλαιο 4.6.

Ως δεύτερη αιτία φοροδιαφυγής και φοροαποφυγής κετάταξαν την άδικη φορολογική κλίμακα με ποσοστό 100% που ανήκει στο κριτήριο Υπερβολική φορολόγηση το οποίο έχουν κατατάξει ως πρώτο ανάμεσα στα άλλα κριτήρια, ενώ ο μη απολογισμός διαχείρισης βρίσκεται στην τρίτη θέση καταλαμβάνοντας ποσοστό 68%.

Ως το λιγότερο σημαντικό υποκριτήριο οι λογιστές κατέταξαν την επιχειρηματική ηθική με ποσοστό 22% το οποίο ανήκει στο κριτήριο Έλλειψη παιδείας που επίσης κατέταξαν στην τελευταία θέση. Στην προτελευταία θέση βρίσκεται οι συχνές αλλαγές στους

νόμους και η μη εφαρμογή τους με ποσοστό 26%, που ανήκει στο κριτήριο Πολυπλοκότητα Νομοθεσίας το οποίο έχουν κατατάξει προτελευταίο. Το ίδιο ποσοστό 26% καταλαμβάνει και το υποκριτήριο «παράθυρα» σε νόμους ή «νόμιμες» απαλλαγές το οποίο έχουν κατατάξει στην τρίτη από το τέλος θέση.

Πίνακας 8: Αξιολόγηση υποκριτηρίων και σειρά κατάταξής τους

ΥΠΟΚΡΙΤΗΡΙΑ	Global	Σειρά
Παραγραφή, Φορολογική «αμνηστία»	0,109	1
Άδικη Φορολογική κλίμακα	0,102	2
Μη Απολογισμός διαχείρισης	0,068	3
Εξαγορά-Χρηματισμός («φακελάκι»)	0,066	4
Ελαφριές ποινές, μείωση ποινής	0,064	5
Κακή διαχείριση	0,059	6
Δωροδοκία-Χρηματισμός («μίζα»)	0,058	7
Επιπλέον των τακτικών φόροι, Περαίωση	0,058	8
Υψηλοί συντελεστές Φορολόγησης	0,057	9
Τεκμήρια φορολόγησης	0,053	10
Σπάταλη Δημόσιου χρήματος	0,045	11
Γραφειοκρατία	0,044	12
Άγνοια ισχυόντων φορολογικών εγκυκλίων	0,041	13
Κουλτούρα φορολογούμενων	0,037	14
Μορφωτικό επίπεδο	0,036	15
Φορολογική συνείδηση	0,029	16
«Παράθυρα» σε νόμους ή «Νόμιμες» απαλλαγές	0,026	17
Συχνές αλλαγές νόμων και μη εφαρμογής τους	0,026	18
Επιχειρηματική ηθική	0,022	19

4.7. Η ΑΠΟΨΗ ΤΩΝ ΛΟΓΙΣΤΩΝ ΤΟΥ ΝΟΜΟΥ ΑΡΤΑΣ

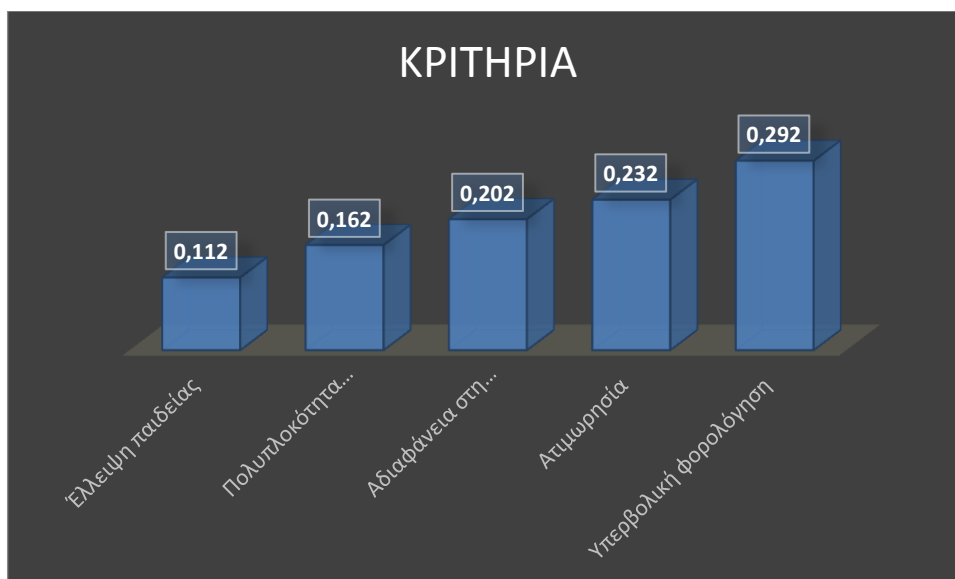
Οι λογιστές του Ν. Άρτας, όπως παρατηρούμε και από τον παρακάτω πίνακα θεωρούν ως το πιο σημαντικό αίτιο για φοροδιαφυγή και φοροαποφυγή την υπερβολική φορολόγηση με ποσοστό 29,2% ενώ ακολουθούν η ατιμωρησία με 23,2% και η αδιαφάνεια στη διαχείριση δημόσιων εσόδων με ποσοστό 20,2%.

Ως το λιγότερο σημαντικό κριτήριο θέτουν την έλλειψη παιδείας που καταλαμβάνει ποσοστό 11,2% και έπεται η πολυπλοκότητα της νομοθεσίας με ποσοστό 16,2%.

Πίνακας 9: Τα κριτήρια για τους Λογιστές του Ν. Άρτας

ΚΡΙΤΗΡΙΑ	ΤΙΜΗ
Έλλειψη παιδείας	0,112
Πολυπλοκότητα Νομοθεσίας	0,162
Αδιαφάνεια στη διαχείριση δημοσίων εσόδων	0,202
Ατιμωρησία	0,232
Υπερβολική φορολόγηση	0,292

Διάγραμμα 7: Τα κριτήρια για τους Λογιστές του Ν. Άρτας

Στη συνέχεια θα μελετηθούν τα υποκριτήρια του κάθε ένα κριτηρίου ξεχωριστά.

Όπως παρατηρούμε και από τον παρακάτω πίνακα και το διάγραμμα, διαπιστώνουμε ότι το πιο σημαντικό υποκριτήριο του κριτηρίου Έλλειψη παιδείας είναι για τους Λογιστές του Νομού Άρτας η κουλτούρα των φορολογουμένων με ποσοστό 32%. Με λίγο ποσοστό διαφοράς από το πρώτο έπεται το μορφωτικό επίπεδο που καταλαμβάνει το 31%. Ωστόσο και η φορολογική συνείδηση αν και την κατατάσσουν τρίτη έχει πάρει υψηλό ποσοστό 27%. Ως το λιγότερο σημαντικό υποκριτήριο είναι η επιχειρηματική ηθική με ποσοστό 22%.

Πίνακας 10: Υποκριτήρια Κριτηρίου Έλλειψη παιδείας

ΥΠΟΚΡΙΤΗΡΙΑ ΚΡΙΤΗΡΙΟΥ ΕΛΛΕΙΨΗ ΠΑΙΔΕΙΑΣ	ΤΙΜΗ
Επιχειρηματική ηθική	0,022
Φορολογική συνείδηση	0,027
Μορφωτικό επίπεδο	0,031
Κουλτούρα φορολογούμενων	0,032

Διάγραμμα 8: Υποκριτήρια Κριτηρίου Έλλειψη παιδείας

Όσο αναφορά με τα υποκριτήρια του κριτηρίου Πολυπλοκότητα Νομοθεσίας, παρατηρούμε ότι το πιο σημαντικό υποκριτήριο είναι οι συχνές αλλαγές νόμων και η μη εφαρμογή τους με ποσοστό 48% ακολουθεί τα «παράθυρα» σε νόμους ή «Νόμιμες» απαλλαγές με ποσοστό 43%. Ως το λιγότερο σημαντικό υποκριτήριο θεωρούν την γραφειοκρατία με ποσοστό 33%.

Πίνακας 11: Υποκριτήρια του κριτηρίου πολυπλοκότητα Νομοθεσίας

ΥΠΟΚΡΙΤΗΡΙΑ ΚΡΙΤΗΡΙΟΥ ΠΟΛΥΠΛΟΚΟΤΗΤΑ ΝΟΜΟΘΕΣΙΑΣ	ΤΙΜΗ
Συχνές αλλαγές νόμων και μη εφαρμογής τους	0,048
«Παράθυρα» σε νόμους ή «Νόμιμες» απαλλαγές	0,043
Άγνοια ισχυόντων φορολογικών εγκυκλίων	0,038
Γραφειοκρατία	0,033

Διάγραμμα 9: Υποκριτήρια του κριτηρίου πολυπλοκότητα Νομοθεσίας

Αναφορικά με τα υποκριτήρια του κριτηρίου Αδιαφάνεια στη διαχείριση δημοσίων εσόδων, παρατηρούμε ότι η δωροδοκία – χρηματισμός («μίζα») με ποσοστό 59% έρχεται ως πρώτο ενώ ως δεύτερο έχουν κατατάξει το μη απολογισμό διαχείριση με ποσοστό 57%.

Ακολουθεί η κακή διαχείριση με ποσοστό 50% ενώ ως το λιγότερο σημαντικό υποκριτήριο για τους Λογιστές του Ν. Άρτας είναι η σπατάλη Δημόσιου χρήματος που κατέλαβε 37%.

Πίνακας 12: Υποκριτήρια του κριτηρίου Αδιαφάνεια στη διαχείριση δημοσίων εσόδων

ΥΠΟΚΡΙΤΗΡΙΑ ΚΡΙΤΗΡΙΟΥ ΑΔΙΑΦΑΝΕΙΑ ΣΤΗ ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΗ ΔΗΜΟΣΙΩΝ ΕΣΟΔΩΝ	ΤΙΜΗ
Σπάταλη Δημόσιου χρήματος	0,037
Δωροδοκία-Χρηματισμός («μίζα»)	0,059
Κακή διαχείριση	0,050
Μη Απολογισμός διαχείρισης	0,057

Διάγραμμα 10: Υποκριτήρια του κριτηρίου Αδιαφάνεια στη διαχείριση δημοσίων εσόδων

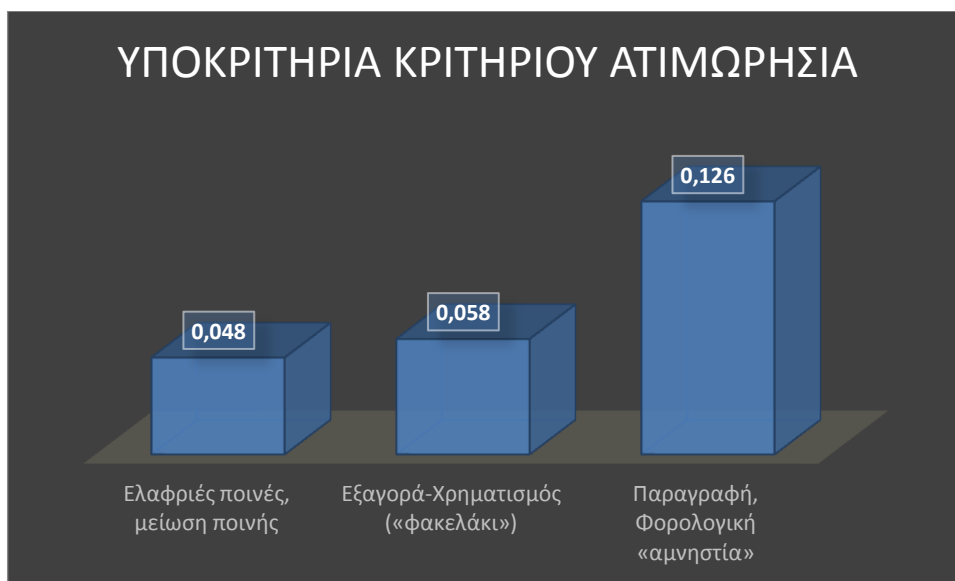
Παρατηρούμε στον παρακάτω πίνακα ότι οι Λογιστές του Ν. Άρτας θεωρούν ως το σημαντικότερο υποκριτήριο του κριτηρίου Ατιμωρησία την παραγραφή, φορολογική «αμνηστία» που καταλαμβάνει 120%. Ακολουθεί με μεγάλη όμως διαφορά από την πρώτη

αιτία η εξαγορά – χρηματισμός («φακελάκι») με ποσοστό 58% ενώ ως τη λιγότερη σημαντική αιτία θεωρούν τις ελαφριές ποινές-μείωση ποινής με ποσοστό 48%.

Πίνακας 13: Υποκριτήρια του κριτηρίου Ατιμωρησία

ΥΠΟΚΡΙΤΗΡΙΑ ΚΡΙΤΗΡΙΟΥ ΑΤΙΜΩΡΗΣΙΑ	ΤΙΜΗ
Ελαφριές ποινές, μείωση ποινής	0,048
Εξαγορά-Χρηματισμός («φακελάκι»)	0,058
Παραγραφή, Φορολογική «αμνηστία»	0,126

Διάγραμμα 11: Υποκριτήρια του κριτηρίου Ατιμωρησία

Αναφορικά με τα υποκριτήρια του κριτηρίου Υπερβολική φορολόγηση, οι λογιστές του Ν. Άρτας θεωρούν ως το πιο σημαντικό υποκριτήριο τους υψηλούς συντελεστές Φορολόγησης με ποσοστό 88% ενώ τα τεκμήρια φορολόγησης έπονται με ποσοστό 87%. Ως τρίτη σημαντική αιτία θεωρούν την άδικη φορολογική κλίμακα που κατέλαβε το ποσοστό

76%. Τέλος, ως το λιγότερο σημαντικό υποκριτήριο θεωρούν πως είναι οι επιπλέον των τακτικών φόροι, Περαίωση με ποσοστό 41%.

Πίνακας 14: Υποκριτήρια του κριτηρίου Υπερβολική φορολόγηση

ΥΠΟΚΡΙΤΗΡΙΑ ΚΡΙΤΗΡΙΟΥ ΥΠΕΡΒΟΛΙΚΗ ΦΟΡΟΛΟΓΗΣΗ	ΤΙΜΗ
Υψηλοί συντελεστές Φορολόγησης	0,088
Τεκμήρια φορολόγησης	0,087
Επιπλέον των τακτικών φόροι, Περαίωση	0,041
Άδικη Φορολογική κλίμακα	0,076

Διάγραμμα 12: Υποκριτήρια του κριτηρίου Υπερβολική φορολόγηση

4.7.1. ΑΞΙΟΛΟΓΗΣΗ ΥΠΟΚΡΙΤΗΡΙΩΝ ΚΑΙ ΣΕΙΡΑ ΚΑΤΑΤΑΞΗΣ

Στον παρακάτω πίνακα δίνεται η αξιολόγηση των υποκριτηρίων των λογιστών του Νομού Άρτας καθώς και η σειρά κατάταξής τους. Όπως παρατηρούμε οι λογιστές του Νομού Άρτας κατέταξαν στη πρώτη θέση την παραγραφή, φορολογική «αμνηστία», το οποίο ανήκει στο κριτήριο Ατιμωρησία που όμως το είχαν ως δεύτερη επιλογή ανάμεσα στα κριτήρια. Στη δεύτερη θέση κατέταξαν τους υψηλούς συντελεστές φορολόγησης που ανήκει στο κριτήριο Υπερβολική φορολόγηση που το είχαν κατατάξει στην πρώτη θέση. Στην τρίτη και τέταρτη θέση αντίστοιχα κατέταξαν τα τεκμήρια φορολόγησης και την άδικη φορολογική κλίμακα.

Αντίθετα, στην τελευταία θέση κατέταξαν την επιχειρηματική ηθική και στην προτελευταία θέση την φορολογική συνείδηση.

Πίνακας 15: Αξιολόγηση υποκριτηρίων και σειρά κατάταξής τους

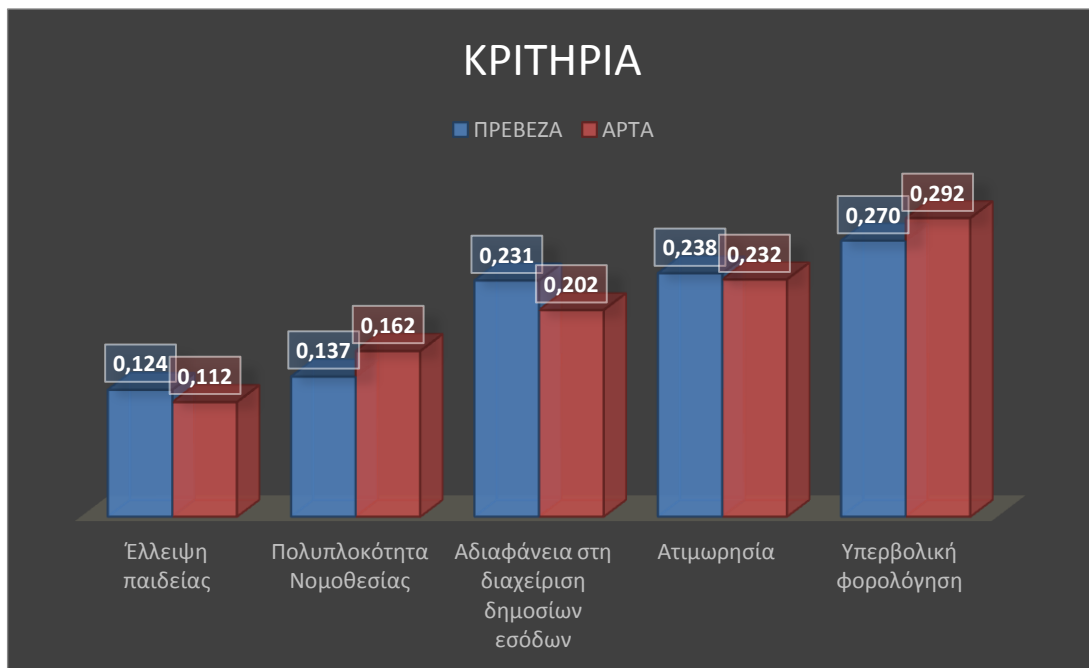
	Global	Σειρά
Παραγραφή, Φορολογική «αμνηστία»	0,126	1
Υψηλοί συντελεστές Φορολόγησης	0,088	2
Τεκμήρια φορολόγησης	0,087	3
Άδικη Φορολογική κλίμακα	0,076	4
Δωροδοκία-Χρηματισμός («μίζα»)	0,059	5
Εξαγορά-Χρηματισμός («φακελάκι»)	0,058	6
Μη Απολογισμός διαχείρισης	0,057	7
Κακή διαχείριση	0,050	8
Συχνές αλλαγές νόμων και μη εφαρμογής τους	0,048	9
Ελαφριές ποινές, μείωση ποινής	0,048	10
«Παράθυρα» σε νόμους ή «Νόμιμες» απαλλαγές	0,043	11
Επιπλέον των τακτικών φόροι, Περαιώση	0,041	12
Αγνοια ισχυόντων φορολογικών εγκυκλίων	0,038	13
Σπάταλη Δημόσιου χρήματος	0,037	14
Γραφειοκρατία	0,033	15
Κουλτούρα φορολογούμενων	0,032	16
Μορφωτικό επίπεδο	0,031	17
Φορολογική συνείδηση	0,027	18
Επιχειρηματική ηθική	0,022	19

4.8. ΣΥΓΚΡΙΣΗ ΤΩΝ ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΩΝ ΜΕΤΑΞΥ ΤΩΝ ΛΟΓΙΣΤΩΝ ΤΗΣ ΠΡΕΒΕΖΑΣ ΚΑΙ ΤΗΣ ΑΡΤΑΣ

Στο κεφάλαιο αυτό, αφού μελετήσαμε ξεχωριστά τις απόψεις των λογιστών της Άρτας και της Πρέβεζας, θα επιχειρήσουμε να συγκρίνουμε τα αποτελέσματα μεταξύ τους. Αρχικώς θα συγκρίνουμε τα κριτήρια και στη συνέχεια τα υποκριτήρια.

4.8.1. ΣΥΓΚΡΙΣΗ ΤΩΝ ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΩΝ ΤΩΝ ΚΡΙΤΗΡΙΩΝ ΤΩΝ ΛΟΓΙΣΤΩΝ ΠΡΕΒΕΖΑΣ ΚΑΙ ΑΡΤΑΣ

Διάγραμμα 13: Σύγκριση κριτηρίων των λογιστών Πρέβεζας και Άρτας

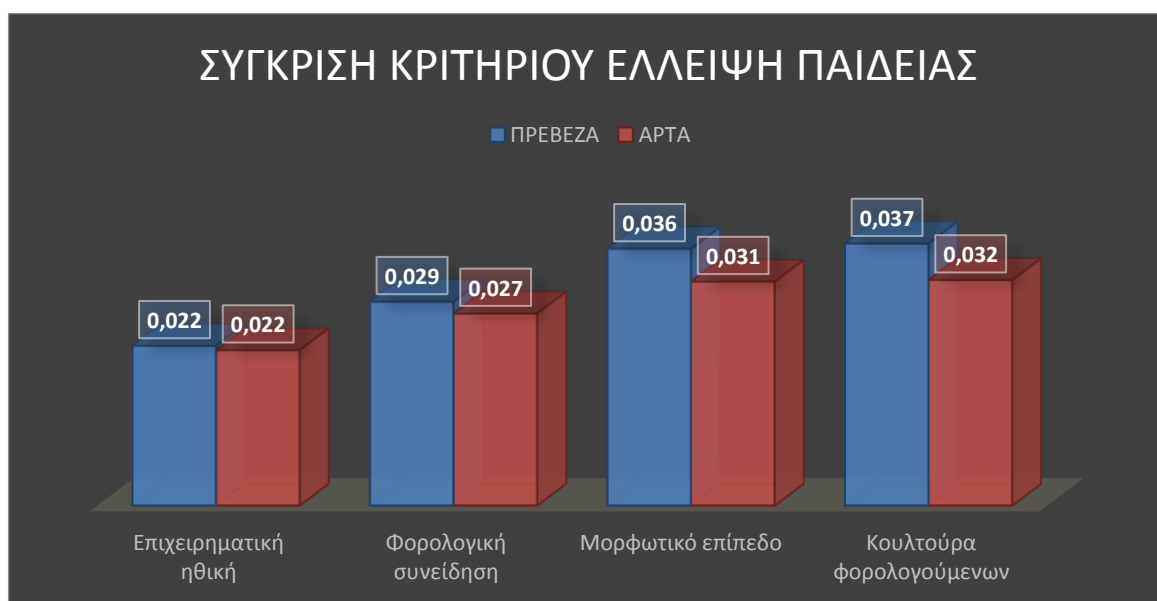
Όπως παρατηρούμε από το παραπάνω διάγραμμα τόσο οι λογιστές της Πρέβεζας όσο και της Άρτας θεωρούν ως τη σημαντικότερη αιτία φοροδιαφυγής και φοροαποφυγής την Υπερβολική φορολόγηση. Επίσης παρατηρούμε ότι και οι δύο ομάδες έχουν την ίδια σειρά κατάταξης στα κριτήρια θέτοντας ως δεύτερη αιτία την ατιμωρησία, ως τρίτη την αδιαφάνεια

στη διαχείριση των δημοσίων εσόδων ενώ ως τέταρτη την πολυπλοκότητα της Νομοθεσίας. Ως τη λιγότερη σημαντική αιτία θεωρούν και οι δύο ομάδες την έλλειψη παιδείας.

4.8.2. ΣΥΓΚΡΙΣΗ ΤΩΝ ΥΠΟΚΡΙΤΗΡΙΩΝ ΣΕ ΣΧΕΣΗ ΜΕ ΤΑ ΚΡΙΤΗΡΙΑ ΟΠΟΥ ΑΝΗΚΟΥΝ

Στο κεφάλαιο αυτό γίνεται σύγκριση των υποκριτηρίων σε σχέση με τα κριτήρια όπου ανήκουν και στις δύο ομάδες των λογιστών Πρέβεζας και Άρτας.

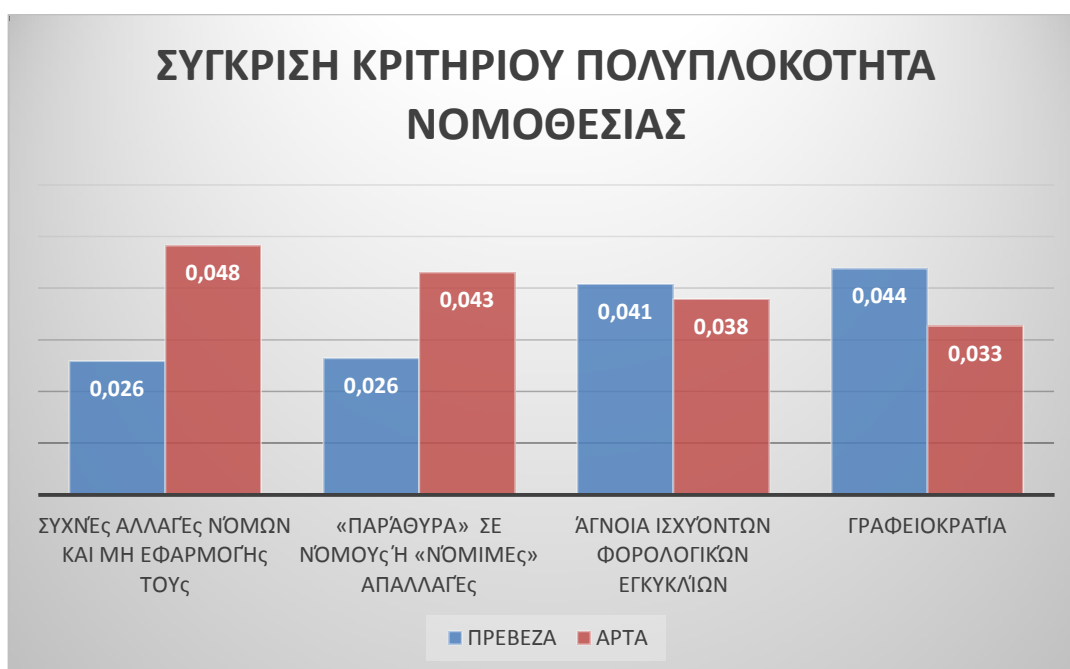
Διάγραμμα 14: Σύγκριση κριτηρίου Έλλειψη παιδείας λογιστών Πρέβεζας και Άρτας

Όπως παρατηρούμε και οι δύο ομάδες λογιστών θεωρούν ότι το υποκριτήριο κουλτούρα φορολογούμενων είναι η πιο σημαντική αιτία. Όμως και το μορφωτικό επίπεδο έχει πολύ μικρή διαφορά ως προς το ποσοστό που καταλαμβάνει και στις δύο ομάδες. Έπεται η φορολογική συνείδηση ενώ ως το λιγότερο σημαντικό έχουν κατατάξει την επιχειρηματική ηθική.

Αναφορικά με το κριτήριο πολυπλοκότητα νομοθεσίας, παρατηρούμε από το παρακάτω διάγραμμα ότι οι απόψεις των λογιστών διαφέρουν ως προς τη σημαντικότητα των υποκριτηρίων. Έτσι για τους μεν λογιστές της Πρέβεζας η γραφειοκρατία είναι ο πιο σημαντικός παράγοντας, που για τους λογιστές του Νομού Άρτας αποτελεί ο λιγότερο σημαντικό παράγοντα. Αντίθετα, για τους λογιστές της Άρτας οι συχνές αλλαγές νόμων και η μη εφαρμογή τους αποτελεί την πιο σημαντική αιτία που για τους λογιστές του Νομού Πρέβεζας είναι το λιγότερο σημαντικό υποκριτήριο.

Διάγραμμα 15: Σύγκριση κριτηρίου Πολυπλοκότητα Νομοθεσίας λογιστών Πρέβεζας και Άρτας

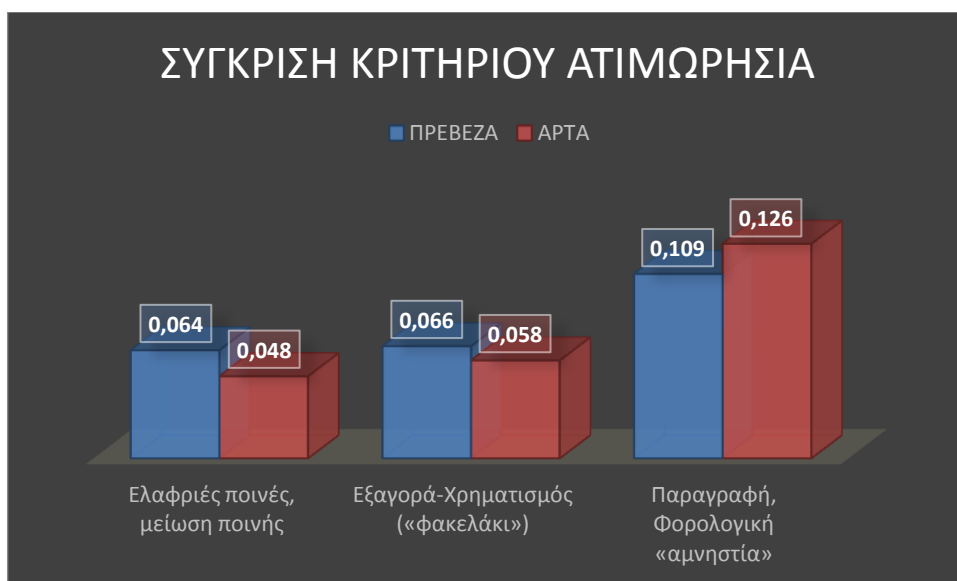
Όσο αναφορά το κριτήριο αδιαφάνεια στη διαχείριση δημοσίων εσόδων και εδώ οι γνώμες διαφοροποιούνται. Πιο αναλυτικά για τους μεν λογιστές του Νομού Πρέβεζας η σημαντικότερη αιτία είναι ο μη απολογισμός διαχείρισης ενώ για τους λογιστές του Νομού Άρτας η δωροδοκία-χρηματισμός («μίζα»). Σε αυτό που συμφωνούν είναι στη λιγότερη σημαντική αιτία την οποία κατατάσσουν την σπατάλη του δημόσιου χρήματος.

Διάγραμμα 16: Σύγκριση κριτηρίου Αδιαφάνεια στη διαχείριση δημοσίων εσόδων λογιστών Πρέβεζας και Άρτας

Σχετικά με το κριτήριο ατιμωρησία, όπως παρατηρούμε και από το παρακάτω διάγραμμα, και οι δύο ομάδες συμφωνούν και θέτουν την παραγραφή, φορολογική «αμνηστία» ως τη σημαντικότερη αιτία φοροδιαφυγής και φοροαποφυγής. Επίσης συμφωνούν και ως προς τη λιγότερο σημαντική αιτία την οποία θεωρούν ότι είναι οι ελαφριές ποινές, μείωση ποινής.

Διάγραμμα 17: Σύγκριση κριτηρίου Ατιμωρησία λογιστών Πρέβεζας και Άρτας

Στο παρακάτω διάγραμμα εμφανίζεται η σύγκριση κριτηρίου υπερβολική φορολόγηση. Διαπιστώνεται ότι η άποψη των λογιστών διαφοροποιείται ως προς τη σημαντικότερη αιτία. Πιο αναλυτικά οι λογιστές του Νομού Πρέβεζας θεωρούν πως η άδικη φορολογική κλίμακα είναι η πιο σημαντική αιτία φοροδιαφυγής ενώ οι λογιστές του Νομού Άρτας πως οι υψηλοί συντελεστές φορολόγησης. Ωστόσο, ενώ οι λογιστές του Νομού Πρέβεζας κατατάσσουν ως τη λιγότερη σημαντική αιτία τα τεκμήρια φορολόγησης για τους λογιστές του Νομού Άρτας αυτή είναι η δεύτερη σημαντικότερη αιτία και θεωρούν ως τη λιγότερη σημαντική τα επιπλέον των τακτικών φόρων, περαίωση που για τους λογιστές του Νομού Πρέβεζας είναι η δεύτερη σημαντικότερη αιτία.

Διάγραμμα 18: Σύγκριση κριτηρίου Υπερβολική φορολόγηση λογιστών Πρέβεζας και Άρτας

4.9. ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ ΕΡΕΥΝΑΣ

Στο πλαίσιο της έρευνας που διεξήχθη καταγράφεται η σημαντικότητα των κριτηρίων και των υποκριτηρίων των φαινομένων της φοροδιαφυγής και της φοροαποφυγής με βάση την άποψη των λογιστών των Νομών Πρέβεζας και Άρτας. Από την έρευνα διαπιστώθηκε πως και οι δύο ομάδες θεωρούν ότι η πιο σημαντική αιτία φοροδιαφυγής και φοροαποφυγής είναι η Υπερβολική φορολόγηση. Επίσης παρατηρούμε ότι και οι δύο ομάδες έχουν την ίδια σειρά κατάταξης στα κριτήρια θέτοντας ως δεύτερη αιτία την ατιμωρησία, ως τρίτη την αδιαφάνεια στη διαχείριση των δημοσίων εσόδων ενώ ως τέταρτη την πολυπλοκότητα της Νομοθεσίας. Ως τη λιγότερη σημαντική αιτία θεωρούν και οι δύο ομάδες την έλλειψη παιδείας.

Αναφορικά με το τι θεωρούν ως πιο σημαντικό από τα υποκριτήρια και στην περίπτωση αυτή και οι δύο ομάδες ταυτίζονται καθώς θεωρούν ότι η παραγραφή, φορολογική «αμνηστία» είναι το πιο σημαντικό υποκριτήριο και το κατατάσσουν στην πρώτη θέση. Διαφοροποιούνται ωστόσο ως προς την δεύτερη αιτία που οι μεν λογιστές του Νομού Πρέβεζας έχουν κατατάξει την άδικη φορολογική κλίμακα ενώ οι λογιστές του Νομού Άρτας τους υψηλούς συντελεστές φορολόγησης.

Ωστόσο, και οι δύο ομάδες λογιστών κατατάσσουν ως τη λιγότερη σημαντική αιτία φοροδιαφυγής και φοροαποφυγής των επιχειρηματική ηθική.

ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ

Στην παρούσα εργασία έγινε μια πρώτη προσέγγιση στα σημαντικά θέματα της παραοικονομίας και της φοροδιαφυγής. Οι βασικές διαπιστώσεις των φαινομένων δείχνουν ότι αυτά είναι ευρύτατα διαδεδομένα σε όλους τους τομείς της οικονομικής ζωής και επηρεάζουν όχι μόνο τα φορολογικά έσοδα, αλλά στρεβλώνουν την ορθολογική κατανομή των πόρων και υποσκάπτουν την αποτελεσματικότητα της γενικότερης οικονομικής πολιτικής της κυβέρνησης.

Βασικό συμπέρασμα της προσέγγισής μας είναι ότι το μέγεθος της φοροδιαφυγής και της παραοικονομίας είναι ιδιαίτερα μεγάλο στη χώρα μας και οι συνέπειες των φαινομένων πολλαπλές και πολύπλοκες.

Για να αντιμετωπιστούν τα φαινόμενα αυτά χρειάζονται άμεσα και δραστικά μέτρα. Μόνο εφόσον αναμορφωθεί, απλοποιηθεί το φορολογικό σύστημα και μειωθούν οι φόροι που τίθενται υπάρχει περίπτωση να περιοριστούν τα φαινόμενα της φοροδιαφυγής και παραοικονομίας. Η ύπαρξη εξάλλου μεγάλου αριθμού φόρων είτε έμμεσων είτε άμεσων κάνει δυσκίνητο το φορολογικό σύστημα και επηρεάζει τη δίκαιη κατανομή του φορολογικού βάρους.

Μόνο εφόσον υπάρξει ένα πλαίσιο γενικότερων ρυθμίσεων και αλλαγών, πράγμα που απαιτεί επιστημονική μελέτη των φαινομένων, επιμονή και συστηματική προσπάθεια εκ μέρους των αρχών, χρόνο και αξιοποίηση της διεθνούς εμπειρίας θα μπορέσουν να περιοριστούν τα φαινόμενα αυτά.

Στην έρευνα που πραγματοποιήθηκε μεταξύ των λογιστών των Νομών Άρτας και Πρέβεζας διαπιστώθηκε ότι και οι δύο συμφωνούν ότι το πιο σημαντικό από τα Κριτήρια είναι η Υπερβολική Φορολόγηση που ωθεί τους ανθρώπους στο να φοροδιαφεύγουν. Επίσης ταυτίζεται η γνώμη τους όσο αναφορά και τα υποκριτήρια θέτοντας ως το πιο σημαντικό την Παραγραφή, Φορολογική «αμνηστία».

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

- 1) Γεωργαντάς Β. (1915) *Τα Δημόσια Οικονομικά και η Ελληνική Οικονομία*, Αθήνα.
- 2) Κανελλόπουλος Κ., Κουσουλάκος Ι. και Ράπανος Β. (1995) *Παραοικονομία και Φοροδιαφυγή: Μετρήσεις και Οικονομικές Επιπτώσεις*, Αθήνα: ΚΕΠΕ.
- 3) Κανελλόπουλος Κ. (2002) *Φοροδιαφυγή και Φοροαποφυγή*, Αθήνα: ΚΕΠΕ.
- 4) Καραγιωργας Σ. (1981) *Οι Δημοσιονομικοί θεσμοί*, Αθήνα: Παπαζήση.
- 5) Κωστίδης Δ. (2006) *Το Σύνταγμα της Ελλάδας*, Αθήνα: Ιωλκός.
- 6) Μανεσιώτης Β., (1990) Παραοικονομία και φοροδιαφυγή: Ταυτίζονται ή διαφέρουν, Γ. Βαβούρας (επιμ.) Παραοικονομία, Αθήνα: Κριτική.
- 7) Μελετητική ομάδα ΚΕΠΕ (1995) *Παραοικονομία και φοροδιαφυγή: μετρήσεις και οικονομικές επιπτώσεις*, Αθήνα: ΚΕΠΕ.
- 8) Νεγρεπόντη - Δελιβάνη, Μ. (1990) *Η Οικονομία της Παραοικονομίας στην Ελλάδα*, Αθήνα: Παπαζήση.
- 9) Τάτσος Ν., (2001), *Παραοικονομία και φοροδιαφυγή στην Ελλάδα*, Αθήνα: Παπαζήσης.
- 10) Τσάντας Ν. (2012) *Ιεραρχική Ανάλυση Αποφάσεων (AHP). Ένα Μοντέλο Λήψης Αποφάσεων σε Συνθήκες Πολλαπλών Κριτηρίων*, Πάτρα.
- 11) Φινοκαλιώτης Κ., (2014) *Φορολογικό Δίκαιο*, Αθήνα: Σάκκουλα.

ΔΙΑΔΙΚΤΥΟ

- 1) www.bankofgreece.gr/BogEkdoseis/oikodelt201106.pdf
- 2) <http://www.euretirio.com/foroapofygi/>
- 3) <http://stat-athens.aueb.gr/~esi/proceedings/17/esi17-p391.pdf>